

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת יתרו

תשפ"ו

(שנה ט', גליון מס' 424)

שיעורי הרב אליהו בר חן

e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

פרשת יתרו - שובבי"ם התשפ"ו

"וְסֵר עֹנֶךָ וְחִטָּאתְךָ תִּכַּפֵּר"

א. "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, לְקַדְּשׁוֹ. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד, וְעָשִׂיתָ כָּל מְלֹאכְתְּךָ. וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ, לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה, אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עִבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וּבְהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ. כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם, וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, עַל כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, וַיְקַדְּשֵׁהוּ" (שמות, כ', ח' - יא').

"לֹא תִרְצַח. לֹא תִנָּאֵף. לֹא תִגְנֹב. לֹא תַעֲנֶה בְּרֵעֶךָ עֵד שָׁקֵר" (שמות, כ' - יג').

ויעויין בזה, בדברי הגה"ק בעל "כלי יקר" זיע"א:

"זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת", כנגדו 'לֹא תַעֲנֶה'.

כי כל מחלל שבת, מעיד שלא ברא הקדוש ברוך הוא עולמו ב-ו' ימים, ונח ב-ז'.

ולוי נראה -

לפי שנאמר בשבת ¹, 'מִמָּצוֹא חִפְצְךָ וְדָבָר דְּבָר',

ואמרו רבותינו ז"ל ², **שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול.**

וטעמו של דבר הוא -

לפי שכל פעולות האדם, הוא בכלי המעשה שלו,

אבל פעולת הקדוש ברוך הוא בדיבור לבד, כי בדבר ה' שמים נעשו, והוא אמר ויהי ³,

ולפי זה, כשהאדם שובת בשבת, ואינו עושה מלאכה בכלי המעשה שלו, אין שבייתה זו דומה לשבייתת הקדוש ברוך הוא,

¹ ישעיה, נח' - יג'.

² שבת, קיג' ע"ב.

³ תהילים, לג', ו' - ט'.

כי הקדוש ברוך הוא שבת אפילו מדיבור פיו, והאדם אינו שובת כי אם מפעולת כלי המעשה,

על כן, נאמר ⁴, 'וַיְדַבֵּר דְבָרִי, שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול ⁵,

לזכור שביתת הקדוש ברוך הוא, אשר שבת מן הדיבור,

וממנו תראה, וכן תעשה, שלא לדבר בשבת מחפצך, כי אם מחפצי שמים,

ועל ידי שיזכור את יום השבת, שהוא מחוייב לקדש מוצא שפתיו, שלא לדבר בדברי חול,

אז לפחות בשאר ימות השבוע, אף על פי שכלי שנשתמש בו קודש בשבת ישתמש בו חול בימי השבוע,

מכל מקום, לפחות יקדש דברי שפתיו, שלא להוציא שקר מפיו ולענות סרה בחבירו".

ב. כתב גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א ⁶ :

"יכוין מאוד בקידוש, ויהרהר בתשובה,

כי אמירת 'ויכולו', להעיד כי ה' ברא שמים וארץ, ונח בשבת,

ורשע פסול לעדות,

על כן, יהרהר בתשובה, שיהיה ראוי לעדות".

ויעויין עוד בדברי הגמרא במסכת שבת ⁷, "כל המתפלל בערב שבת ואומר

'ויכולו', מעלה עליו הכתוב, כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה

בראשית", ובדברי המהרש"א שם ⁸, ובדברי ה-"אליה רבה" ⁹.

⁴ ישעיה, נח' - יג'.

⁵ שבת, קיג' ע"ב.

⁶ בספרו הקדוש "מורה באצבע", (סימן ד', אות קמג').

⁷ קיט' ע"ב.

⁸ ב-"חידושי אגדות".

וכמו כן, יעויין עוד בספר הקדוש "יסוד ושורש העבודה" ¹⁰, מה שהביא משם "הזוהר הקדוש" ¹¹.

ג. הנה, בפסוקי התורה הקדושה לא נתבאר לנו הדבר, מפני מה מביא הקדוש ברוך הוא על האדם נגעים בגופו. ברם, במסכת ערכין ¹², גילו לנו בזה רבותינו ז"ל:

"אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן -

על שבעה דברים נגעים באין: **על לשון הרע**, ועל שפיכות דמים, ועל שבועת שוא, ועל **גילוי עריות**, ועל גסות הרוח, ועל הגזל, ועל צרות העין".

והנה, בטעם הראשון שנתבאר שם "**על לשון הרע**", ביאר בספרו - מרנא הגה"ק בעל "חפץ חיים" זיע"א, את מניין העבירות הבאים כתוצאה מן החטא -

יז' מצוות לא תעשה: "לא תלך רכיל בְּעַמֶּיךָ" ¹³, "לא תשא שְׁמַע שְׁוֹא" ¹⁴, "השָׁמֶר בְּנִגְעַ הַצָּרַעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת" ¹⁵, "וְלִפְנֵי עֹנֵה לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל" ¹⁶, "השָׁמֶר לָךְ פֶּן תִּשְׁפַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" ¹⁷, "וְלֹא תַחֲלֹלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי" ¹⁸, "לא תִשְׁנָא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְבְּךָ" ¹⁹, "לא תִקַּם - וְלֹא תִטֹּר" ²⁰, "לא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עוֹן וּלְכָל

⁹ אורח חיים, סימן רסח', סעיף קטן יב'.

¹⁰ שער ח', פרק ה' - קידוש היום.

¹¹ פרשת "ויקהל", (דף רז' ע"ב).

¹² טז' ע"א.

¹³ ויקרא, יט' - טז'.

¹⁴ שמות, כג' - א'.

¹⁵ דברים, כד' - ח'.

¹⁶ ויקרא, יט' - ד'.

¹⁷ דברים, ח' - יא'.

¹⁸ ויקרא, כב' - לב'.

¹⁹ ויקרא, יט' - יז'.

²⁰ ויקרא, יט' - יח'.

חטאת²¹, "לא תהיה אחרי רבים לרעת²²", "לא יהיה כקרח וכעדתו²³", "לא תונו איש את עמיתו²⁴", "לא תשא עליו חטא²⁵", "כל אלמנה ויתום לא תענון²⁶", "לא תחניפו את הארץ²⁷", "לא תקלל חרש²⁸".

יד' מצוות עשה: "זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך²⁹", "ואהבת לרעך כמוך³⁰", "בצדק תשפט עמיתך³¹", "גר ותושב וחי עמך³²", "הוכח תוכיח את עמיתך³³", "ובו תדבק³⁴", "ומקדשי תיראו³⁵", "והדרת פני זקן³⁶", "וקדשתו³⁷", "כבד את אביך ואת אמך³⁸", "את ה' אלהיך תירא³⁹", מצוות לימוד תורה, "מדבר שקר תרחק⁴⁰", "והלכת בדרךיו⁴¹".

²¹ דברים, יט' - טו'.

²² שמות, כג' - ב'.

²³ במדבר, יז' - ה'.

²⁴ ויקרא, כה' יז'.

²⁵ ויקרא, יט' - יז'.

²⁶ שמות, כב' - כא'.

²⁷ במדבר, לה' - לג'.

²⁸ ויקרא, יט' - יד'.

²⁹ דברים, כד' - טו'.

³⁰ ויקרא, יט' - יח'.

³¹ ויקרא, יט' - טו'.

³² ויקרא, כה' - לה'.

³³ ויקרא, יט' - יז'.

³⁴ דברים, י' - כ'.

³⁵ ויקרא, יט' - ל'.

³⁶ ויקרא, יט' - לב'.

³⁷ ויקרא, כא' - ח'.

³⁸ שמות, כ' - יא'.

ד' ארורין: "ארור מכה רעהו בסתר"⁴², "ארור משגה עור בדרך"⁴³, "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת, לעשות אותם"⁴⁴, "ארור מקלה אביו ואמו"⁴⁵.
ובספרו הקדוש "שמירת הלשון"⁴⁶, כתב רבינו זיע"א:

"ונראה לבאר זה בעזרת ה' יתברך ...

דהנה איתא בירושלמי פרק א' דפאה הלכה א', דכשם ששכר תלמוד תורה שקול כנגד כל המצות, כן ענישו של לשון הרע שקול כנגד כל העונות ...
נמצא, תלמוד תורה גדולה שבכל המצות, וכנגדו לשון הרע חמור שבכל העונות.
והטעם לזה נראה בפשיטות -

דכמו שבעניני היסודות שהטביע ה' יתברך בעולם: דהינו, אש, רוח, מים, עפר,
היסוד הרוחני הוא הרבה יותר חזק מהיסוד הגשמי, עד שכמעט אין נחשב אצלו
הגשמי למאומה,

כמו שאנו רואין בחוש שבהתגבר האש על דבר הגשמי מכלהו,
וכן בהתגבר יסוד הרוח הוא יכול לפרק הרים ולשבר סלעים,
כמו שאמר הפתוב⁴⁷, 'וירוח גדולה וחקק, מפרק הרים ומשבר סלעים'.

³⁹ דברים, ו' - יג'.

⁴⁰ שמות, כג' - ז'.

⁴¹ דברים, כח' - ט'.

⁴² דברים, כז' - כד'.

⁴³ דברים, כז' - יח'.

⁴⁴ דברים, כז' - כו'.

⁴⁵ דברים, כז' - טז'.

⁴⁶ שער הזכירה, פרק א'.

⁴⁷ מלכים א', יט' - יא'.

כן הדבר בעניינים העליונים, כמו ציצית ולולב ושופר וכל המצות, אף שעל ידם פועל גם כן תקונים גדולים בעולמות העליונים, ועל ידם גם כן נתקדש האדם לה', כמו שכתוב ⁴⁸, 'ועשיתם את כל מצותי, והייתם קדשים לאלהיכם',

אף על פי כן אין שום השתוות בינם לבין למוד התורה,

כמו דאיתא בירושלמי פירק א' דפאה, שכל המצות אינם שוות לדבר אחד מן התורה.

והטעם, כי כל המצות הם מצטרפות אל הגשם, כמו מצות ציצית, אי אפשר לקיים, אלא על ידי לבישת בגד שהוא גשמי, וכן סכה ולולב וכהאי גוונא כל המצות,

לא כן למוד התורה, שענינו תלוי בכל הדבור שהוא כח פשוט רוחני בלבד, ולכך פעלתו שפועל למעלה נורא עד מאד.

ועל כן קדשת תלמוד תורה הוא כנגד כלם.

וכן הדבר להפכו בענין קלקול, כי בכל האיברים שהוא עושה בהן עונות, מחמת שהן גשמיים, אין קלקולו למעלה גדול כל כך,

לא כן בעון לשון הרע ורכילות, שפועל פעלתו על ידי כח רוחני בלבד, קלקולו למעלה בעולמות העליונים הוא חזק ונורא עד מאד -

ולכך ענישו גם כן הוא כנגד כלם."

ד. כתב הגה"ק רבינו רפאל משה אלבאז זיע"א ⁴⁹ :

"אמרו רבותינו ז"ל, כי הפוגם ברית הלשון, סופו לפגום גם ברית המעור,

וזהו 'לא יחל דברו' ⁵⁰, פירוש - לא יחל דיבורו לפגום ברית הלשון, כי סופו לעשות מעשה,

⁴⁸ במדבר, טו' - מ'.

⁴⁹ בספרו הקדוש "עדן מקדם", (אות למד, ערך לשון הרע, עמודים קצד'-קצה').

⁵⁰ במדבר, ל' - ג'.

"איש כי ידר נדר ליהוה, או השבע שבועה, לאסר אסר על נפשו, לא יחל דברו, ככל היצא מפיו יעשה".

'כָּכָל הַיָּצָא מִפִּי יַעֲשֶׂה' - בּפוּעַל.

ונראה לעניות דעתי -

כי בא הרמז, בפסוק 'ומה יתרון לבעל הלשון'⁵¹, שמדבר על בעלי לשון הרע,

מה יתרון לבעל הלשון, ראשי תיבות, 'מילה',

שסופו, גם אות ברית מילה."

ובפרט, שראש וראשון למספרי לשון הרע, היה נחש הקדמון, שֶׁחָטָא והחטיא את אדם וחוה עמו, וכמו שמצינו לדרשת רבותינו ז"ל⁵², על מאמר הכתוב⁵³, "כִּי יִדַּע אֱלֹהִים, כִּי בְיוֹם אֶכְלָכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם, וְהִיִּיתֶם כְּאֱלֹהִים יִדְּעִי טוֹב וְרָע":

"רְבִי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לִוִּי, אָמַר -

הַתְּחִיל אוֹמֵר דִּלְטוֹרְיָא עַל בּוֹרְאוֹ!

אָמַר, מֵאֵילָן הָזֶה אָכַל, וּבָרָא הָעוֹלָם,

וְהוּא אוֹמֵר לָכֶם לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁלֹּא תִבְרְאוּ עוֹלָמוֹת אֲחֵרִים,

⁵¹ בקהלת (י' - א'), נאמר:

"אִם יִשָּׁךְ הַנֶּחֱשׁ בְּלֹא לֶחֶשׁ, וְאֵין יִתְרוֹן לִבְעַל הַלָּשׁוֹן".

והנה, במסכת ערכין (טז ע"ב), וב"ילקוט שמעוני" (קהלת, רמז תתקפט'), דרשו רבותינו ז"ל:

"ריש לקיש אמר, לעתיד לבא מתקבצין כל החיות אצל הנחש, ואומרים לו -

ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל,

אתה, מה הנאה יש לך?

אומר להם, ומה יתרון לבעל הלשון?!

ומפני מה אתה נושך באבר אחד, וכל האברים מרגישים?

אומר להם, ולי מה אתם שואלים?!

אמרו לבעל הלשון, שהוא עומד כאן, והורג ברומי!"

⁵² בראשית רבה, פרשה יט', ד'.

⁵³ בראשית, ג' - ה'.

דָּכַל אֵינֶשׁ וְאֵינֶשׁ, סָנִי בַּר אֶמְנִתִּיהָ".

ומדברי לשון הרע הללו, שמקורם התחיל בכוח הגאווה שהיה בו בנחש, הגיע פגם הדעת לעולם.

עוד כתב רבינו זיע"א ⁵⁴ :

"וכתב בזוהר תרומה ⁵⁵, כי יש מקום בגיהנום, נקרא צואה רותחת,

ושם נידונים, אותם שחטאו בהוצאת זרע לבטלה, לכתחילה.

ואותה הטיפה היוצאת לבטלה, כיוון שלא באה בנקבה, מיד לוקחת אותה לילי"ת, ומתעברת ממנו,

ונולד ממנו, דמות חזיר ודמות כלב.

כי חזיר כלב, גימטריא זרע ⁵⁶ י".

והנה, לאור דבריו הקדושים, שהמדבר לשון הרע - סופו לפגום בקדושת הברית, ובגודל חומרת הפוגם בקדושת הברית, נראה בסייעתא דשמיא, לבאר כדלהלן :

דהנה, מילת "ערבה", עולה בגימטריא למניין 277,

וכמו כן, מילת "זרע", עולה בגימטריא למניין זה ⁵⁷.

⁵⁴ בספרו הקדוש "ארבעה שומרים", (הקדמת המחבר, עמוד ו').

⁵⁵ "זוהר הקדוש", (חלק ב', דף קנ' ע"ב).

⁵⁶ היינו:

מילת "חזיר", עולה בגימטריא למניין 225,

ומילת "כלב", עולה בגימטריא למניין 52.

ו-ב' מילים אלו, עולים יחד בגימטריא למניין 277.

וכמו כן, מילת "זרע", עולה בגימטריא למניין 277.

⁵⁷ וכפי שכתב רבינו הרי"ח הטוב זיע"א, בספרו הקדוש "לשון חכמים" (חלק ב'), בתפילה שתיקן לאומרה קודם "חבטת הערבה":

"למען מצוות הערבה, אשר מספרה עולה עזר, ומספר זרע,

תעשה ברחמך, עזר, לזרע שלי,

והנה, ה"ערבה", צורתה כצורת שפתיים ⁵⁸.

וכמו כן, ה"ערבה", אין בה לא טעם ולא ריח ⁵⁹.

ואפשר:

שהדבר בא להורות לנו, את עניין ה"ענוה", שכן ⁶⁰, "תועבת ה' כל גבה לב",

וכל יסוד ה"לשון הרע", בא מכוח הגאווה שיש באדם, וכמו שיתבאר להלן.

וכאשר האדם נופל בזה, סופו לפגום בקדושת הברית, הנקראת גם כן "תועבה",
וכפי שמצינו בפרשת העריות ⁶¹.

ולפיכך, העצה לזה, היא בחינת "ערבה",

שינהג האדם בעצמו במידת הענוה!

וממילא, יקדש את שפתיו, הדומים בצורתם לצורת הערבה,

וידבר בהם דברי תורה וקדושה, ולא חלילה וחס דברי לשון הרע.

ואזי, יזכה ל"זרע קודש", על ידי שהוא זוכה ומקדש את עצמו.

ועל פי זה, נוכל להבין, את מאמר רבותינו ז"ל ⁶²:

"כל המספר לשון הרע ... ראוי להשליכו לכלבים".

שכן לכאורה, יש להתבונן, מהו הלשון "ראוי",

ויהיו כל זרעי, זרע ברך ה'."

⁵⁸ וכפי שכתב רבינו הרי"ח הטוב זיע"א, בספרו הקדוש "לשון חכמים" (חלק ב'), בתפילה שתיקן לאומרה
קודם "חבטת הערבה":

"ותכפר לנו, על מה שחטאנו בפינו ובשפתינו, בכל דיבור אסור,

כי ערבה, דומה לשפתיים".

⁵⁹ ויקרא רבה, פרשה ל', יב'.

⁶⁰ משלי, טז' - ה'.

⁶¹ פרשת "קדושים", פרק כ'.

⁶² פסחים, קיח' ע"א. מכות, כג' ע"א.

והלא, יותר נכון היה לומר "צריך"?

ולאור המתבאר, אפשר:

שמחמת שסופו של אדם זה לפגום בבריתו חלילה וחס, והפוגם בבריתו נידון בצואת כלב רותחת,

לפיכך, אמרו רבותינו ז"ל, לשון "ראוי" בדווקא, שהוא רמז לדבר על שם סופו.

והנה, אחרי הודיענו ה' יתברך כל זאת, הנה ה' יתברך לידי, את דברי מו"ז הגה"ק רבינו מסעוד עובדיה זיע"א⁶³:

"ויש להבין, למה לכלב דווקא?

ואפשר, שכוונתו, היא למה שידוע⁶⁴, דהמדבר לשון הרע מתגלגל בכלב נובח, רחמנא ליצלן,

אם כן איפוא, אתי שפיר, שראוי להשליכו לכלבים, שהרי מתגלגל בו נמי".

ואפשר:

שהוא כעין המתבאר בדברינו, שטעם הדבר שאותו אדם מתגלגל בכלב, הוא על שם סופו.

ה. ידוע בשם רבותינו המקובלים זיע"א - כי "מצרים", פירושו "מצר ים".

וכמו שכתב ה"ריקנאטי"⁶⁵, על מאמר הכתוב⁶⁶, "וַיִּכְרַב אֶתֹּ בְּמִרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ, וַיִּקְרָאוּ לִפְנֵי אֲבִירָד, וַנִּתֵּן אֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם":

"מילת מצרים, הוא לשון מיצר השכינה, הנקראת 'ים'."

והנה, פנימיותה של "גלות מצרים", היתה, "גלות הדעת"^{67 68}.

⁶³ בספרו הקדוש "בניין אב", (הנדפס בתוך ספר "תורה וחיים" עה"ת, חלק ב', עמוד מח', מהדורת תשעג').

⁶⁴ "פלא יועץ", (ערך גלגול).

⁶⁵ בפירושו על התורה, פרשת "מקץ".

⁶⁶ בראשית, מא' - מג'.

⁶⁷ כמבואר ב"זוהר הקדוש" (חלק ב', דף קסא' ע"א), יעו"ש.

וכשנעיין היטב בדבר, נראה, ש"דעת", פירושה חיבור, וכדלהלן:

א. אצל אדם הראשון וחוה, כאשר קיימו מצוות עונה, נאמר ⁶⁹ :

"וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ, וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן, וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת יְהוָה".

ומצווה זו, הינה חיבור ב' גופים לאחד,

וכמאמר הכתוב ⁷⁰ , "עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ, וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ, וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד".

הא למדת:

ש"ידיעה", אשר הינה משורש "דעת", פירושה חיבור.

ב. כתב אדונינו הרמב"ן זיע"א ⁷¹ :

"דע, כי חיבור זה הוא עניין קדוש ונקי, כשיהיה הדבר כפי מה שראוי - ובזמן הראוי - ובכוונה הנכונה,

ואל יחשוב אדם, כי בחיבור הראוי יש גנאי וכיעור, חס ושלום.

שהחיבור הראוי, נקרא ידיעה,

ולא לחינם נקרא כך ⁷² , 'וַיֵּדַע אֶלְקָנָה אֶת חַנָּה אִשְׁתּוֹ' ...

ודע, שאילו לא היה בדבר קדושה גדולה, לא היו קוראין אל החיבור ידיעה ⁷³ ...

⁶⁸ וכפי שכתוב בספר ישעיה (ה' - יג'):

"לֹכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דַעַת, וַיִּכְבְּדוּ מֵתֵי רָעַב, וַהֲמוֹנוּ צָחָה צָמָא".

⁶⁹ בראשית, ד' - א'.

⁷⁰ בראשית, ב' - כד'.

⁷¹ "אגרת הקודש", השער הראשון.

⁷² שמואל א', א' - יט'.

⁷³ וכתב בזה רבינו זיע"א, וז"ל:

"ואין הדבר כאשר חשב הרב המורה ז"ל ב'מורה הנבוכים' (ח"ב, פרק לו'. ח"ג, פרק ח'), בהיותו משבח לאריסטו, על מה שאמר - כי חוש המישוש חרפה הוא לנו.

אבל, כל בעלי התורה, מאמינים, שהשם יתברך ברא את הכל, כפי מה שגזרה חכמתו,

ולא ברא דבר, שיהיה בו גנאי או כיעור.

שאם יאמר שהחיבור הוא דבר של גנאי,

הנה, כלי המשגל הם כלים של גנות, והרי השם יתברך בראם במאמרו.

כאשר הידיים, בעת שכותבין ספר תורה בטהרה, הם מכובדות ומשובחות,

וכשגונבות, או עושות דבר מגונה, הם מגונות,

כך הם כלי המשגל."

ג. על מאמר הכתוב ⁷⁴, "וְאֶמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים, בְּחֻקָּהּ וּבְתִבּוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה", כתב רש"י הקדוש:

"וּבְדַעַת" - רוח הקדש."

הא למדת:

ש"ידיעה", אשר הינה משורש "דעת", פירושה חיבור,

כי אותה ה"דעת", מחברת בין הקדוש ברוך הוא, לבין אותו שזכה לזה.

ד. בכמה וכמה מקומות בדברי רבותינו ז"ל ⁷⁵, מצינו, את המושג "בר דעת", לגבי עשיית מעשי קניין, וכיוצא בזה,

שהוא גם כן עניין של חיבור,

שכן, רק בשעה שיש לאדם את אותה "דעת", הוא יכול לעשות את כל אותם המעשים, המחברים אותו אל שאר אנשים "בני דעת".

ה. במסכת נדרים ⁷⁶, מצינו, את מה שהיו אומרים בארץ ישראל:

חלילה, אין הדבר כמו שאמר היווני ... "

⁷⁴ שמות, לא' - ג'.

⁷⁵ בבא מציעא, ח' ע"א.

חולין, לא' ע"א. ועוד.

"דדא ביה ⁷⁷, כולא ביה,

דלא דא ביה, מה ביה.

דא קני, מה חסר,

דא לא קני, מה קניי."

דהיינו :

אדם שיש בו דעת, יש בו הכל!

אבל אדם שאין בו דעת, מה יש בו?!

מי שקנה דעת, כלום לו יחסר לו!

אבל מי שלא קנה דעת, כל מה שיקנה לא יועיל לו!

הא למדת :

ש"ידיעה", אשר הינה משורש "דעת", פירושה חיבור,

כיוון שעל ידה, יכול האדם להתחבר אל הווייתו.

והנה, על מאמר הכתוב ⁷⁸, "ויאמר, מי שִׁמְךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְט עָלֵינוּ, הִלְהִיגְנִי אֶתְּהָ אִמֶּר כְּאֶשֶׁר הִרְגֶּתְ אֶת הַמֵּצֵרִי, וַיִּירָא מִנֶּשֶׁה, וַיֹּאמֶר, אֲכֹן נֹדַע הַדָּבָר", כתב רש"י הקדוש :

" וַיִּירָא מִנֶּשֶׁה' - כפשוטו. ומדרשו, דאג לו על שראה בישראל רשעים דילטורין,

⁷⁶ מא' ע"א.

⁷⁷ יעויין בדבריו המתוקים מדבש של רבינו הרי"ח הטוב זיע"א (בספרו הקדוש "בן יהוידע", שם).

שביאר את המילה "דא", כראשי תיבות, של דעת אמונה,

ללמדך:

שרק על ידי ב' דברים אלו, זוכה האדם לפרנסתו, אשר נקראת "מלאכה".

ומשכך, נעשה אותם אדם לאדם "שלם",

כיוון, ש"אדם", ראשי תיבות, של אמונה, דעת, מלאכה.

⁷⁸ שמות, ב' - יד'.

אמר, מעתה, שמא אינם ראויין להיגאל.

'אֲכֹן נִזְדַּע הַדָּבָר' - כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו
ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך,
אבל, רואה אני, שהם ראויים לכך".

והיינו:

שבמאמר זה, למִדְנוּ משה רע"ה, שטעם קושי השיעבוד שהיה במצרים, הוא
מחמת דברי הלשון הרע, שהיו אצל בני ישראל.

והנה, ידוע ומפורסם לכל, שהשורש לאמירת דברי לשון הרע, הוא מחמת "מידת
הגאוה",

שכן, רק על ידי מידה מגונה זו, חושב האדם שהוא ראוי יותר וטוב יותר מחבירו,
ולפיכך הוא מספר ומדבר בגנותו.

וכתוצאה מכך, הגיעו בני ישראל אל תחתית השפל, בדמותם של מט' שערי
טומאה.

ועדות לכך, מצינו מתוך דברי רבותינו ז"ל⁷⁹, על מאמר הכתוב⁸⁰, "וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה
בֶּן אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה, מִקֶּצֶר רוּחַ וּמֵעֲבֹדָה קָשָׁה":

"וְכִי יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁמִּתְבַּשֵּׁר בְּשׂוֹרָה וְאִינוּ שָׁמֵחַ?

נוֹלָד לָךְ בֶּן זָכָר, רַבָּךְ מוֹצִיאָךְ לְחֵירוֹת, וְאִינוּ שָׁמֵחַ?

אִם כֵּן, מַה תִּלְמוּד לזִמְרָה לֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה -

אֲלֵא, שֶׁהָיָה קָשָׁה בְּעֵינֵיהֶם לִפְרֹשׁ מֵעֲבֹדָה זָרָה".

ומבואר מדבריהם הקדושים:

ש'-קוֹצֵר רוּחַ, פְּרוֹשׁ, קוֹצֵר רוּחַנִיּוֹת.

וכעין זה, כתב רבינו ה"אור החיים" הקדוש זיע"א⁸¹:

⁷⁹ "ילקוט שמעוני", רמז קעח'.

⁸⁰ שמות, ו' - ט'.

"מקצור רוח' - אולי, כי לצד שלא היו בני תורה, לא שמעו!

ולזה קרא 'קצור רוח', כי התורה מרחבת לבו של אדם".

ויעוין עוד, מה שכתב הגה"ק בעל "שפת אמת" זיע"א⁸² :

"ואין הפירוש דווקא עבודה זרה ממש,

רק עבודה שהיא זרה להם, כי השמיעה צריך להיות פנוי מכל דבר".

וכן נתבאר בדבריו של רבינו עובדיה "ספורנו" זיע"א, על מאמר הכתוב⁸³, "ובני

ישאל פרו וישלחו, וירבו ויעצמו במאד מאד, ותמלא הארץ אתם":

"פרו וישלחו" - ואחר שמתו כל שבעים נפש, נטו לדרכי שרצים, שרצים לבאר

שחת",

ומקורו טהור, מדרשת רבותינו ז"ל⁸⁴ :

"ותמלא הארץ אתם"⁸⁵ - נתמלאו בתי טרטראות, ובתי קרקסאות מהם".

והנה, בכדי להוציא את "מידת הדעת מן הגלות", הוצרך הבורא ית"ש לעשות זאת

באמצעות ב' שלבים :

א. "גאולת הגוף", אשר הוא בבחינת "סור מרע"⁸⁶,

והוא כנגד "דם מילה"⁸⁷, התלויה במידת היסוד וקדושת הדעת,

וגאולה זו, נעשתה, ביום חג הפסח.

⁸¹ על הפסוק הנ"ל.

⁸² בספרו הקדוש הנ"ל, פרשתן, מאמר לשנת תרנט'.

⁸³ שמות, א' - ז'.

⁸⁴ על הפסוק הנ"ל,

"מדרש אגדה", בובר.

⁸⁵ שמות, א' - ז'.

⁸⁶ תהילים, לד' - טו'.

⁸⁷ יעוין בפירושו של רש"י הקדוש, משם המכילתא דרבי ישמעאל, (שמות, יב' - ו').

ב. "גאולת הדעת והנפש", אשר אשר הוא בבחינת "נַעֲשֶׂה טוֹב"⁸⁸,
והוא כנגד "דם פסח"⁸⁹, המרמז אל דברי התורה הקדושה,
וגאולה זו, נעשתה, ביום חג השבועות,
וכמאמר הכתוב⁹⁰, "וַיֹּאמֶר, כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ, וְזֶה לָּךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שׁוֹלְחֶיךָ,
בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם, תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה".
ולצורך הבנת העניין, נבאר כדלהלן:
ב' עניינים אלו, הסירו מעל בני ישראל את עומק הקליפה, הנעוצה במידת
הגאווה.
"דם המילה" - אשר מתחיל בהסרת העורלה, וממשיך בשפלות ובהכנעה,
המביאים אל מידת היסוד וקדושת הדעת.
"דם הפסח" - המביא את האדם אל דברי התורה, אשר כל כוחה ומהותה נעוץ
במידת הענווה,
שכן, דברי התורה הקדושה מתקיימים, רק במי שְׁמַשִּׁים את עצמו כמדבר⁹¹,
וכמים⁹², והיינו מידת הענווה.
וכאשר סרה מהם עורלת הלב, ובאה אליהם מידת הענווה,
אזי, הם הפסיקו מלדבר דברי איסור ולשון הרע,
וכפי שמצינו למאמר רבותינו ז"ל⁹³:
"רַב הוֹנָא אָמַר בְּשֵׁם בֶּר קַפָּרָא -

⁸⁸ תהילים, לד' - טו'.

⁸⁹ יעויין בפירושו של רש"י הקדוש, משם המכילתא דרבי ישמעאל, (שמות, יב' - ו').

⁹⁰ שמות, ג' - יב'.

⁹¹ עירובין, נד' ע"א.

נדרים, נה' ע"א.

⁹² תענית, ז' ע"א.

⁹³ ויקרא רבה, פרשה לב', ה'.

בְּשִׁבִּיל אֲרֻבָּה דְּבָרִים נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרִים: שְׁלֹא שָׁנוּ אֶת שְׁמִם, וְאֶת לְשׁוֹנָם,
וְלֹא אָמְרוּ לְשׁוֹן הָרַע, וְלֹא נִמְצָא בִּינֵיהֶם אֶחָד מֵהֶן פְּרוֹץ בְּעֶרְוָה".

ומשכך, הם זכו לקבל את התורה הקדושה, במעמד הר סיני,

שכן, דברי התורה הקדושה מתקיימים, רק במי שְׁמֵשִׁים את עצמו כמדבר ⁹⁴,
וכמים ⁹⁵, והיינו מידת הענווה.

ו. זאת עליך לדעת, שאף דיבורי שקר, אשר הינם בכלל דיבורי לשון הרע ⁹⁶,
מביאים את הדבר לידי פגם הברית, חלילה וחס. וכפי שיתבאר להלן.

על מאמר הכתובים בפרשת "תצווה" ⁹⁷, "וְעֲשִׂיתָ אֶת מְעִיל הָאִפֹּד, כְּלִיל תְּכֵלֶת.
וְהָיָה פִּי רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ, שִׁפָּה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב, מַעֲשֵׂה אֲרֶג כָּפִי תִחְרָא יִהְיֶה לוֹ, לֹא
יִקְרָע", כתב הגה"ק בעל "אוהב ישראל" זיע"א מאפטא:

יש לרמז בזה -

דהנה, ידוע מאמר חז"ל ⁹⁸, שהמעיל, היה מכפר על לשון הרע ורכילות.

וידוע מספרים הקדושים: כשהאדם שומר פיו ולשונו, מלדבר דברי שקר ולשון
הרע ורכילות וליצנות, וכדומה, אז בזה וודאי ינצל ממקרה לילה,

וחס ושלום, כשהאדם פוגם בברית הלשון, על ידי דיבורו בלשון הרע ורכילות
וליצנות ודברי שקר והבאי, וכיוצא,

אז על ידי זה, נפגם חס ושלום ברית המעור, במקרה לילה,

ומכל שכן וקל וחומר, בדברי נבלות הפה, חס ושלום, רחמנא ליצלן.

והכל, הוא על ידי ס"מ הרשע, הוא היצר הרע הוא השטן ⁹⁹,

⁹⁴ עירובין, נד' ע"א.

נדרים, נה' ע"א.

⁹⁵ תענית, ז' ע"א.

⁹⁶ וכפי שנתבאר לעיל באות ג'.

⁹⁷ שמות, כח', לא' - לב'.

⁹⁸ זבחים, פח' ע"ב.

המסית את האדם ומדיחו מהטוב, לטמא את פיו ולשונו בדברי שקר ולשון הרע, וכדומה.

ונוקבא דיליה, היא לילי"ת הרשעה, מטמאת את האדם בלילה, במקרה רע חס ושלו.

אומנם, כאשר האדם שומר פיו ולשונו, ושוקל את כל דיבוריו על ידי מאזני שכלו, והכל בְּהִשְׁכָּל וחכמה ידבר דברי אמת וצדק, וכל היום רק מישרים דובר, ובפרט בדברי תורתנו הקדושה,

אז בוודאי ינצל בלילה, ובל יפקד רע חס ושלו כלל.

והן הם הדברים, שמרמזת לנו תורתנו הקדושה כאן -

וְעָשִׂיתָ אֶת מְעִיל הָאֶפֹּד: 'אֶפֹּד', עולה כמספר 'פֶּה' ¹⁰⁰,

והיינו, לעשות מעיל ומלבוש אל הפה.

וזהו, וְהָיָה פִּי רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ: רצונו לומר, שיהיה להאדם פה קדוש, מדבר בְּהִשְׁכָּל וחכמה שבראשו.

וזהו, רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ: רצונו לומר, לְהָשִׁים רֹאשׁוֹ וְשִׁכְלוֹ, לשקול את כל דבריו, שיהיו דבריו במישור וצדק.

וזהו גם כן, שִׁפְּהָ יְהִיָּה לְפִיו סָבִיב: שישמור את כל דיבוריו, לעשות להם גדר ושפה.

לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג: ראשי תיבות, אותיות ס"מ.

יִתְחַרָּא יְהִיָּה לוֹ לֹא יִקְרַע: ראשי תיבות, אותיות לילי"ת למפרע.

⁹⁹ בבא בתרא, טז' ע"א.

¹⁰⁰ וכתב שם הרב המגיה זיע"א:

"הגם כי כאן כתיב 'אֶפֹּד' מלא בוא"ו?

עם כל זה, כל 'אֶפֹּד' שבתורה הם חסרים, זולת תשעה שהם מלאים בוא"ו, כמו שנאמר במסורה.

וזהו אפשר לרמז לבחינת וא"ו המתחברת, עם בחינת פ"ה,

כנודע מספרים הקדושים, והוא הוא בחינה תשיעית למספר, כנודע. והבן".

והיינו, כי על ידי שעושה שפה לפיו, ושומר פיו ולשונו מלדבר רע, ושום בחינת דיבור רע,

אז על ידי זה, וודאי ינצל מס"מ ונוקבא.

ואז, 'לא קרע': רצונו לומר, לא יקרה רע, חס ושלום.

והנה, על מאמר הכתוב לאחר מכן ¹⁰¹, "וְהָיָה עַל אֶהְרֹן לְשָׁרֵת, וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה, וּבִצְאָתוֹ, וְלֹא יָמוּת", כתב "בעל הטורים" זיע"א:
"ג' במסורה ¹⁰² -

דין ¹⁰³, ואידך 'כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' ¹⁰⁴, 'וְנִשְׁמָע פִּתְגָם הַמֶּלֶךְ' ¹⁰⁵.
ולאור המתבאר, כתב הגה"ק בעל "אוהב ישראל" זיע"א מאפטא ¹⁰⁶:
"והיינו, על דרך הנזכר לעיל -

כאשר אדם שומר פיו ולשונו מכל דיבור רע, רק צדק ומישרים דובר,

אז 'וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ' ¹⁰⁷: לדבר דיבוריו,

¹⁰¹ שמות, כח' - לה'.

¹⁰² היינו:

ב-ג' מקומות במסורה, מצינו למילת "נשמע".

¹⁰³ היינו:

מאמר הכתוב הלזה, "וְהָיָה עַל אֶהְרֹן לְשָׁרֵת, וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה, וּבִצְאָתוֹ, וְלֹא יָמוּת".

¹⁰⁴ היינו:

מאמר הכתוב (שמות, כד' - ז'), "וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית, וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹ הָעָם, וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע".

¹⁰⁵ היינו:

מאמר הכתוב (אסתר, א' - כ'), "וְנִשְׁמָע פִּתְגָם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּכָל מַלְכוּתוֹ, כִּי רַבָּה הִיא, וְכָל הַנָּשִׁים יִתְּנוּ יָקָר לְבַעֲלֵיהֶן, לְמַגְדֹּל וְעַד קֶטֶן".

¹⁰⁶ שמות, כח', לא' - לב'.

¹⁰⁷ שמות, כח' - לה'.

יֵאָלֵךְ הַקֹּדֶשׁ¹⁰⁸ : לדבר דיבורים קדושים וטהורים תמיד.

אז 'כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' ¹⁰⁹ : רצונו לומר, כל דיבוריו, שֹׁרָה עליהם שם הוי"ה הקדוש, וכל דבריו - הם ה' יתברך,

יִנְעֲשֶׂה וְיִשְׁמָעֵי¹¹⁰ : שמקבל על עצמו, לעשות ולקיים כל מצוות ה' ותורתו הקדושה,

גם 'וְיִשְׁמָעֵי¹¹¹ : היינו, שמשתוקק בכל עת, ונפשו לו אֶתָּה לשמוע מחדש, ולהכיר אלוהותו ורוממותו יתברך יותר ויותר.

אז 'וְיִשְׁמָעֵי פִתְגָם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּכָל מַלְכוּתוֹ, כִּי רַבָּה הָיָא¹¹² : רצונו לומר, שאף הַפְּנִסָּת ישראל דלתתא, שומעים ומקבלים כל השפעות קדושות, ונהורין עילאין, הנשפע אליהם על ידי מלכותא קדישא דלעילא, בלי שום מסך המבדיל בינינו לבין קונינו,

כִּי רַבָּה הָיָא¹¹³ : היינו, כי דבר גדול הוא זה שמירת הדיבור פיו ולשונו, כי על ידי זה נשמר מפגם הברית המעור, וכנ"ל,

ואז, נעשה במדריגת צדיק, שיוכל להשפיע לַהֲפָנָסָת ישראל לעילא ותתא - כל טוב וברכות וישועות טובות לזרע ישראל. וכן יהי רצון אמך".

והנה, על פי המתבאר לעיל¹¹⁴, מדברי רבותינו ז"ל במסכת ערכין¹¹⁵ : "על שבעה דברים נגעים באין : על לשון הרע, ועל שפיכות דמים, ועל שבועת שוא, ועל גילוי עריות, ועל גסות הרוח, ועל הגזל, ועל צרות העין",

¹⁰⁸ שמות, כח' - לה'.

¹⁰⁹ שמות, כד' - ז'.

¹¹⁰ שמות, כד' - ז'.

¹¹¹ שמות, כד' - ז'.

¹¹² אסתר, א' - כ'.

¹¹³ אסתר, א' - כ'.

¹¹⁴ באות ג'.

¹¹⁵ טז' ע"א.

ועוד, שבחטא זה קיים, ביטול מצוות עשה של "מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֹק" ¹¹⁶, נשכיל ונבין:

שעניין "לשון הרע", ועניין "שקר", המביאים לידי "גילוי עריות", משורש אחד הם,

והוא "מידת הגאווה", אשר היא אם כל חטאת.

ז. בעניינו של יוסף הצדיק ע"ה, כתב הגה"ק רבינו יחיאל מיכל ראבינאוויץ הי"ד ¹¹⁷. כדלהלן.

דהנה, במאמר הכתוב ¹¹⁸, "אַלֶּה תַלְדוֹת יַעֲקֹב, יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, הָיָה רָעָה אֶת אָחָיו בְּצֹאן, וְהוּא נָעַר אֶת בְּנֵי בְלָחָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו, וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבָתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם", ישנם ג' תמיהות:

א. במה שנאמר "וְהוּא נָעַר אֶת בְּנֵי בְלָחָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו",

צריך ביאור, מה בא הדבר ללמדנו?

ב. במה שנאמר "וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבָתָם רָעָה",

צריך ביאור, מהו הלשון "וַיָּבֵא", כי לכאורה היה מתאים יותר לשון "וַיְסַפֵּר"?

ג. במה שנאמר "וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבָתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם",

צריך ביאור, וכי יעקב אע"ה לא היה גם אביו של יוסף הצדיק ע"ה,

ואם כן, היה צריך להיות כתוב "אֶל אָבִיו"?

וביאר בזה, רבינו זיע"א:

"והנראה בזה, דהפסוק בא, לומר, עד כמה גדלה צדקתו של יוסף ע"ה, שלא בא חלילה להוציא דיבה על אָחָיו,

ורק, דכוונתו היתה לטובה, ובאופן שמותר על פי הדין,

¹¹⁶ שמות, כג' - ז'.

¹¹⁷ "אפיקי ים", (בתחילת חלק ב', מאמר "בינה במקרא").

¹¹⁸ בראשית, לז' - ב'.

דהדין בזה, אם רואה באחד שעושה דבר שלא כהוגן, והוא רוצה לגלות לאביו או לרבו, שיוכיחו אותו על זה, ולהחזירו למוטב, יש בזה איזה תנאים עיקריים:

א. שמקודם, יוכיח לו בעצמו,

ואם לא יועיל, אז מותר לגלות לאביו או לרבו שיוכיחוהו,

וכן, אם משער שתוכחתו לא תועיל, מותר לגלות.

ב. שלא יגדיל העוולה יותר,

ולא יוסיף שום דבר שיכול להגדיל העוולה, וכיוצא בזה.

ג. שיכווין דווקא לתועלת, ולא ליהנות חלילה וחס מפגם חבירו".

ומעתה, יתבארו כל הקושיות, הדק היטב היטב הדק:

א. מה שנאמר "והוא נער את בני בלקה ואת בני זלפה נשי אביו",

בא להורות לנו, שמקודם שגילה יוסף הצדיק ע"ה לאביו את מעשה אָחיו,

הוא שָׁקַל בַּפֶּלֶס, האם מותר הדבר על פי דין.

ומחמת שהיה יוסף הצדיק ע"ה, משמש ומשרת את בני השפחות,

עלתה במחשבתו, שמכיוון שבראייתו - הוא רואה שהם מזלזלין בבני השפחות,

ממילא, לא תתקבל תוכחתו כלל ועיקר.

ב. מה שנאמר "ויבא יוסף את דבתם רעה", ולא "ויספר",

"להורות, שלא הוסיף שום דיבור, כמו שיוכל להיות בסיפור,

ורק 'ויבא', כמביא דבר ממקום למקום ממש, בלא הוספה וגירעון",

ג. מה שנאמר "ויבא יוסף את דבתם רעה אל אֲבִיהֶם", ולא "אל אָביו",

להורות, שבשעה שסיפר ליעקב אע"ה על מעשיהם של האחים,

הוא סיפר זאת, כאילו היה יעקב אע"ה "אֲבִיהֶם" בלבד, ולא "אָביו".

להודיע, שנתכווין יוסף הצדיק ע"ה, בדבריו, לתועלת דווקא, ולא ליהנות חלילה

וחס מפגם אָחיו.

ומעתה, נשכיל ונבין, מניין עמדו לו ליוסף הצדיק ע"ה, כאלו כוחות ותעצומות
נפש, לעמוד בניסיון פוטיפר ואשתו:

שכן, מכיוון שכל מעשיו היו לשם שמים,

ומכיוון שבכל דבריו היה בודק את הדין על כל כלליו ופרטיו,

הוא זכה לגבור על היצר הרע, ולחדש את מידתו "מידת היסוד".

והנה, כתב הגה"צ המקובל רבי בן ציון מוצפי שליט"א¹¹⁹:

"ידוע, שגלות זאת גלות אדום, שאנחנו שרויים בה זה קרוב לאלפיים שנה
בעוונותינו הרבים, 'עבר קציר, פלה קיץ, ונאנחנו לוא נושענו'¹²⁰,

**ואחת הסיבות העיקריות, ואולי העיקרית שבהן, היא עוון מכירת יוסף הצדיק
ע"ה, כנזכר בזוהר הקדוש¹²¹.**

ומצינו בזוהר הקדוש¹²², מאמר נוסף, שעל ידי שמירת השבת, יהיה תיקון
למכירת יוסף, וממילא תבוא הגאולה,

שהשבת, קשורה ושייכת לגאולה העתידה, כנזכר לעיל.

וזו לשונו שם¹²³ -

פד פקיד לון קודשא בריה הוא לישראל, במרה, על שבתא,

בגין, דאתא מדת דינא, לקטרגא על ההוא חובא דצדיק, דנבינו ליה,

דאיהו לקביל יומא דשבתא, ואינון אפיקו ליה לחול.

**אמר קודשא בריה הוא, הא אית לון רפואה לההוא חובה, אי אינון נטרין ליומא
דשבתא, דאיהו לקביל צדיק חי העולמים¹²⁴. עד כאן לשונו.**

¹¹⁹ בספרו הקדוש "שיבת ציון", (פרק ד' - "השבת והגאולה", מאמר "תיקון מכירת יוסף בשמירת השבת", עמודים 126-130).

¹²⁰ ירמיה, ח' - כ'.

¹²¹ "זוהר חדש", (פרשת "וישב", דף נ' ע"א).

¹²² "זוהר חדש", (פרשת "בשלח", דף לז' ע"ב).

¹²³ "זוהר חדש", (פרשת "בשלח", דף לז' ע"ב).

הרי לך חידוש נפלא, יוסף הצדיק ע"ה מידתו מידת היסוד, והיא מאירה בשבת
שהיא מידת המלכות,

ומאחר שמכרוהו למצרים, שהם הגרועים שבאומות העולם, הנרמזים בימות
החול,

הרי חיללו את מידת המלכות היא שבת!

ולכן, ניתנה לנו השבת, כדי לתקן ולכפר מידת יוסף.

ועתה, נתבאר בזה, מדוע הגאולה תלויה בשמירת שבת,

שכן, בעוון מכירת יוסף, 'עבדים משלנו בנו'¹²⁵,

על כן, באה מצוות שמירת שבת, ומכפרת על הגלות, שהיא בעבור מכירת יוסף.

ועוד, מובא בזוהר הקדוש¹²⁶, וזה לשוננו -

תא חזי, כתיב בדברות במשנה תורה¹²⁷, 'וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וַיִּפְדֶּךָ
ה' אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם, בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֶעַ נְטוּיָה, עַל כֵּן צִוְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ, לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם
הַשַּׁבָּת'.

הקא, אוליף לן אורייתא, רזא עילא,ה,

דקא, תהוא צדיקא דאזדבן לעבדא במצרים, ואחילו ליה.

לקבליה, איהו זכור את יום השבת.

¹²⁴ ותרגום דבריו הקדושים:

קשצוה אותם הקדוש ברוך הוא, במרה, על שבת,

משום, שבאה מדת הדין, לקטרג על אותו החטא של הצדיק, שמכרו אותו,

שהוא כנגד יום השבת, והם הוציאו אותו לחל.

אמר הקדוש ברוך הוא, הרי יש להם רפואה לאותו החטא, אם הם שומרים את יום השבת, שהוא כנגד
צדיק חי העולמים.

¹²⁵ איכה, ה' - ח'.

¹²⁶ תוספת חלק ב', דף רעו' ע"א, סימן ט'.

¹²⁷ דברים, ה' - יד'.

ובגין כך, אמר לון קודשא בריך הוא לישראל,
בבעו מנכון, הו' דכירין ההוא צדיקא דאזדבן על ידיכו, ונהו לעבדא במצרים,
ובההוא חובא אתגזר עליכו לאשתעבדא במצרים,
ולכפרא ההוא חובה דזבינתון ליה, נטרו יומא דשבתא, וישתביק לכון,
דהא יומא דשבתא, לקבליה איהו.

כדאוקימנא ברזא דמהימנותא ... ויוסף שבת אקרי לתתא, לקביל צדיק חי
העולמים, ואקרי שבת לעילא,
ובגין כך, כתיב¹²⁸, 'על כן צוה ה' אלהיך, לעשות את יום השבת'¹²⁹. עד כאן
לשוננו.

אכן, הדברים ברורים, ולמדנו מהם, גם על השייכות שבין שמירת שבת ליציאת
מצרים,

כי על גלות מצרים, שבאה בעבור מכירת יוסף, באה השבת לכפר,

¹²⁸ דברים, ה' - יד'.

¹²⁹ ותרגום דבריו הקדושים:

בא וראה, כתוב בדברות במשנה תורה (דברים, ה' - יד'), 'וזכרת כי עבד הייתי בארץ מצרים, ויפדה ה'
אלהיך משם, ביד חזקה ובזרע נטויה, על כן צוה ה' אלהיך, לעשות את יום השבת'.

כאן, מלמדת אותנו התורה, סוד עליון,

שהרי, הצדיק ההוא שנמכר לעבד במצרים, וחללו אותו,

כנגדו, הוא 'זכור את יום השבת'.

ומשום כך, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל,

בבקשה מכם, תהיו זוכרים את הצדיק ההוא שנמכר על ידכם, והיה עבד למצרים, ובחטא ההוא נגזר
עליכם להשתעבד במצרים,

ולכפר על החטא ההוא שמכרתם אותו, שמרו את יום השבת, וימחל לכם,

שהרי יום השבת, הוא כנגדו.

כמו שבארנו בסוד האמונה ... ויוסף נקרא שבת למטה, כנגד צדיק חי העולמים, שנקרא שבת למעלה,

ומשום כך, כתוב (דברים, ה' - יד'), 'על כן צוה ה' אלהיך, לעשות את יום השבת'.

ולכן, צריך לזכור יציאת מצרים בשבת, להבין סיבת מצוותה, והיא כפרת מכירת יוסף.

גם נודע, כי לדעה אחת בגמרא¹³⁰, 'תפילות, אבות תיקנום' -

אברהם, תפילת שחרית,

יצחק, מנחה,

ויעקב, ערבית.

ותפילת מוסף בראשי חודשים, היא כנגד רחל אמנו ע"ה¹³¹.

ותפילת מוסף של שבת, כנגד יוסף¹³².

וכך נזכר בזוהר הקדוש¹³³, וזה לשונו -

תָּא חֲזִי, לְקַבֵּל אֵינֵנוּ שְׂבָעָה זָפְאִין, פְּקִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאוֹרֵייתָא, לְקַרְבָּא קַרְבֵּן מוֹסֵף, בְּשָׁבַע זְמַנִּין בְּשַׁתָּא¹³⁴,

בְּגִין, לְאוֹסְפָא לְהוּ עֲדוּנִין וְתַפְנוּקִין מִבֵּי מַלְכָּא ...

¹³⁰ ברכות, כ' ע"ב.

¹³¹ כתב גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א (בספרו הקדוש "מדבר קדמות", מערכת ר', ערך "רחל" - אות ה'), משמו של רבינו האר"י הקדוש זיע"א:

"רחל אמנו ע"ה, בזכותה נתנו ראשי חדשים לישראל,

וכן, 'ראשי חודשים לעמך' - ראשי תיבות 'רחל'.

ומוסף ראש חודש, רחל אמנו תקנתו,

שראתה ברוח הקודש, שנשי המדבר לא נכשלו בעגל,

ורמזה שמה, בראשי תיבות - 'ראשי חודשים לעמך'."

¹³² "זוהר הקדוש", ("זוהר חדש", פרשת "תולדות", דף מה' ע"ב).

¹³³ תוספת, חלק ג', דף שב' ע"ב.

¹³⁴ היינו:

ב-ז' פעמים בשנה, מתקיים קורבן מוסף.

בשבתות, בראשי חודשים, בראש השנה, ביום הכיפורים, בפסח, בשבועות, בסוכות.

בְּשִׁפְתָּא, לְקַבֵּל צְדִיק יְסוּד עוֹלָם, דְּאֶקְרִי כָל, וְאֶקְרִי שַׁבָּת, לְאוֹסְפָא לִיה עִידוֹנִין
מִמוֹחָא סְתִימָאָה ¹³⁵. עד כאן דבריו.

ומרנא הגאון החיד"א זצ"ל, האריך והרחיב בעניין מכירת יוסף, בדרש וברמז.

וכך כתב בספרו 'נחל קדומים' ¹³⁶, לבאר הפסוק ¹³⁷, 'וְאֶתָּה דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
לֵאמֹר, אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ, כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם, לְדַעַת כִּי אֲנִי
הֵנָּה מְקַדְּשֶׁכֶם, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ -

כי משה רבינו ע"ה, יש בו בחינת יוסף, והוא קיבל חטא השבטים עם יוסף.

ובמרה, קיטרגה מידת הדין, להחזירם למצרים,

דכתיב ¹³⁸, 'שִׁבְעַ עַל חַטֹּאתֵיכֶם'.

ולא רצתה במה שקיבל משה.

ו-ה', נתן להם השבת לכפר, דההוא צדיקא בשביעאה אחיד ¹³⁹.

וזה שאמר ¹⁴⁰, 'וְאֶתָּה', שיש בדך בחינת יוסף, וקיבלת חטא השבטים, ולא רצתה
מידת הדין עד שנתן השבת,

אם כן, עליך שאתה רוצה שיתכפר חטא יוסף, 'דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' ¹⁴¹,

¹³⁵ ותרגום דבריו הקדושים:

בא וְרָאָה, כְּנֶגֶד אוֹתָם שְׁבַע צְדִיקִים, צוֹה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתוֹרָה, לְהַקְרִיב קָרְבַּן מוֹסֵף, בְּשִׁבְעַ פְּעָמִים
בַּשָּׁנָה,

כְּדִי, לְהוֹסִיף לָהֶם תַּפְנוּקִים וְעִדּוּנִים מִבֵּית הַמֶּלֶךְ ...

בְּשַׁבָּת, כְּנֶגֶד צְדִיק יְסוּד עוֹלָם, שְׁנִקְרָא כָל, וְנִקְרָא שַׁבָּת, לְהוֹסִיף לוֹ עִדּוּנִים מִן הַמֶּלֶךְ הַנֹּסֵתֵר.

¹³⁶ פרשת "תצווה".

¹³⁷ שמות, לא' - יג'.

¹³⁸ ויקרא, כו' - יח'.

¹³⁹ היינו:

יוסף הצדיק ע"ה, אחוז ודבוק בבחינת השבת יום השביעי.

¹⁴⁰ שמות, לא' - יג'.

יאָד' ¹⁴² - מיעוט ¹⁴³, מסיבת מידת הדין שקיטרגה,
אַת שְׁבַתִּי תִשְׁמְרוּ' ¹⁴⁴, כי בזה נחה שקטה מידת הדין. עד כאן לשונו.
ובספרו 'כסא דוד' ¹⁴⁵, כתב, וזה לשונו -
ונקדים, מה שראיתי להרב עיר וקדיש הרב נתן שפירא ז"ל, בעל 'מצת שימורים',
בדרשותיו, מכתב יד קודשו.
שכתב, דמשה רבינו ע"ה, קיבל לתקן, כל מה שחטאו השבטים עם יוסף, ובזכות
זה יצאו ממצרים,
דאי לאו הכי, היה מקטרג חטא יוסף, ומעכב יציאת מצרים לעולם.
וזה שכתוב ¹⁴⁶, 'וַיִּקַּח מִשָּׁה, אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ', עוצם ותוקף עניין יוסף עמו,
שהוא יתקן הכל.
וזה שכתוב ¹⁴⁷, 'וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם', לפי ש-'וַיִּקַּח מִשָּׁה, אֶת
עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ' ¹⁴⁸, זהו תורף דבריו.
ולפי דברי ה-'זוהר חדש', נראה, דמידת הדין לא רצתה במה שקיבל משה, ורצתה
שיחזרו למצרים, וניצולו על ידי שמירת שבת.
ועוד אמרו רבותינו ז"ל ¹⁴⁹, דעמלק בא, על שֶׁרְפוּ יְדֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה.
ויש להעיר, דעדיין לא ניתנה תורה?

¹⁴¹ שמות, לא' - יג'.

¹⁴² שמות, לא' - יג'.

¹⁴³ תלמוד ירושלמי, פסחים, פ"א ה"ד.

¹⁴⁴ שמות, לא' - יג'.

¹⁴⁵ חלק ב', דרוש כד' - לשבת זכור, עמוד תלז'.

¹⁴⁶ שמות, יג' - יט'.

¹⁴⁷ שמות, יג' - יח'.

¹⁴⁸ שמות, יג' - יט'.

¹⁴⁹ מדרש תנחומא, (פרשת "בשלח", אות כה').

ואפילו תימא, על המצוות שניתנו במרה,
מכל מקום, הא עדיין לא נצטוו בתלמוד תורה.
ונקדים מה שכתב ב-זוהר חדש¹⁵⁰, ו-בסתרי תורה¹⁵¹, דגלות מצרים, היה על
מכירת יוסף כב' שנים, לכל שבט - עשר שנים שמכרוהו¹⁵²,
תוריד מהם עשר שנים, שניכו להם בעבור השבטים הקדושים שמתו במצרים,
נשארו רד"ו.
וכשבאו למרה, אמרה מידת הדין, דהיה להם לסבול שבע על חטואתם,
ונתן להם את השבת, דההוא צדיקא שביעאה בה אחיד וכו' ¹⁵³. עד כאן.
ועוד אמרו שם ¹⁵⁴, וזה לשונן -
"מאי טעמא, יהושע אגח קרבא, ולא מן שאר עמא?
אלא, בגין דעמלק אתא עליהו, על ההוא חובא דשבתא דלא נטרין ליה,
כמה דאתערו חכמים זכרונם לברכה, אלמלי נטרו ישראל שבתא קמא, לא שלטא
בהו אומה ולשון.
מה כתיב ¹⁵⁵, ויהי ביום השביעי, יצאו מן העם ללקט, ולא מצאו,
וכתיב ¹⁵⁶, ויבא עמלק' ...

¹⁵⁰ פרשת "וישב", דף לו' ע"א.

¹⁵¹ שם, דף לז' ע"א.

¹⁵² היינו:

שהרי, עשר פעמים כב', הוא 210.

¹⁵³ היינו:

כי אותו הצדיק השביעי, הוא יוסף, אחוז בשבת קודש.

¹⁵⁴ "זוהר חדש", (פרשת "בשלח", דף לז' ע"ב).

¹⁵⁵ שמות, טז' - כז'.

¹⁵⁶ שמות, יז' - ח'.

בְּהִיָּא שְׁעָתָא, אָמַר לִיה מִשָּׁה לִיהוֹשֻׁעַ, פּוֹק אֶגַח קִרְבָּא בְּעַמְלָק, דִּהָא לָךְ חֲזָא,
בְּגִין, דְּאֵת בְּר בְּרִיָּה דִּהְהוּא צָדִיק, וְאִיהוּ בְּהִהוּא חוֹבָא אֶתִי עָלָן ¹⁵⁷. עד כאן.

ועל פי דברי ה-זוהר ¹⁵⁸ וה-זוהר חדש, יבוא הכל על נכון,

דדריש ¹⁵⁹, 'וַיִּזְהַר ה' עַץ' - דא אורייתא,

ורומז לשבת, וגם 'זאת התורה' ¹⁶⁰.

ונמצא, דניתן להם השבת, והיא התורה, והוא הקדוש ברוך הוא, להינצל ממידת
הדין שקיטרגה על חטא יוסף הצדיק וכו'.

ו-'עמלק', גימטריא 'מר',

בא, על שבת במרה.

אמור מעתה, זה אחד מטעמי זכירת עמלק,

לזכור, כי בחילול שבת, ומיעוט הדביקות, בא עמלק, להיזהר בזה,

כי איככה נוכל למחות זכרו, כל שסיבת חטא שגרם ביאתו, עודנו בישראל?

¹⁵⁷ ותרגום דבריו הקדושים:

מה הטעם, יהושע ערך קרב, ולא משאר העם?

אלא, משום שעמלק בא עליהם, על אותו החטא של שבת שלא שמרו אותו,

כמו שהעירו חכמינו זכרונם לברכה, אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה, לא שולטת בהם אמה ולשון.

מה כתוב (שמות, טז - כז), 'וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, יָצְאוּ מִן הָעַם לִלְקֹט, וְלֹא מִצְאוּ',

וְכָתוּב (שמות, יז - ח'), 'וַיָּבֹא עַמְלִק' ...

באותה שעה, אמר לו משה ליהושע, צא וערך קרב עם עמלק, שהרי לך ראוי,

משום, שאתה בן בנו של אותו צדיק, והוא באותו החטא בא עלינו.

¹⁵⁸ בפרשת "וישב", דף מט' ע"ב.

¹⁵⁹ שמות, טו' - כה'.

¹⁶⁰ במדבר, יט' - יד'.

כי בבית שני, נתעורר קנאה ושנאה, ונתעורר עוון יוסף אשר קנאוהו השבטים ושנאוהו,

כמו שמפרש ב-יזוהר חדש¹⁶¹, עיין שם באורך.

וזה שנאמר¹⁶², 'ה' מִלְךָ גֵּאוֹת לְבֶשׁ, לְבֶשׁ ה' עֹז הַתְּאֲזָר',

'הַתְּאֲזָר', גימטריא תרי"ג.

כמו שאמרו דורשי רשומות, כי שומר שבת, כמקיים כל התורה.

והם דברי רבותינו ז"ל¹⁶³, אין ישראל נגאלים, אלא בזכות השבת,

שנאמר¹⁶⁴, 'בְּשׁוּבָה וְנַחַת תִּשְׁעֶנָּה'. עד כאן לשון מרן החיד"א בקיצור.

ועיין עוד בספריו, שהאריך בזה,

וביניהם, בפירושו על התורה, יפני דודי¹⁶⁵, על הפסוק¹⁶⁶, 'וְזָכַרְתָּ, כִּי עֶבֶד הָיִיתָ

בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם, בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה, עַל כֵּן צִוְּךָ יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ, לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת', שכתב מה שנתבאר לעיל בקיצור,

והוסיף, וזה לשוננו -

'וְזָכַרְתָּ', שתזכור סיבת העבדות, דהיה בעבור יוסף,

ומידת הדין, היא הנותנת שתשבו ז' פעמים חשבון זה.

'וַיֹּצִאֲךָ' וכו', והיה קטרוג,

על כן, 'צִוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת', ושבת מכפרת.

אם כן, היזהרו, שלא תחובו חובת גלות.

¹⁶¹ איכה.

¹⁶² תהילים, צג' - א'.

¹⁶³ ויקרא רבה, פרשה ג', א'.

¹⁶⁴ ישעיה, ל' - טו'.

¹⁶⁵ פרשת "ואתחנן", אות יב'.

¹⁶⁶ דברים, ה' - טו'.

ואפשר, שזה טעם שטעו בני אפרים לצאת קודם גאולת ישראל¹⁶⁷,
דסלקא דעתייהו, שהגלות הוא לזרע השבטים, לא להם,
דאתו מיוסף, שלא חטא, ואדרבא הם חטאו עמו.
ויתכן, שזה רמז יוסף הצדיק לאחיו, שציוה לפניהם¹⁶⁸, 'וּטְבַח טָבַח וְהָכֵן' -
לשבת, כמו שאמרו ז"ל¹⁶⁹,
באשר הוא ש"ס טעם לאחיו, לומר להם, שעל ידי השבת יתכפר להם, ויזהרו
לשמור שבת. עד כאן לשונו.
והנה, יש במדרש רבה¹⁷⁰, על הפסוק¹⁷¹, 'וּטְבַח טָבַח וְהָכֵן' -
וְאֵין 'הָכֵן', אֶלָּא שַׁבָּת,
הֵיךְ כֹּה דָאֵת אָמַר¹⁷², 'וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי, וְהָכִינוּ וְגו'.'
הָדָא אָמַרְהּ, שְׁשֹׁמֵר יוֹסֵף אֶת הַשַּׁבָּת, קִדְּם שְׁלֹא תִנָּתֵן.
¹⁷³ אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶתְהָ שְׁמִרְתָּ אֶת הַשַּׁבָּת עַד שְׁלֹא תִתְּנָה,
חֲפִיד, שְׁאֵנִי עוֹשֶׂה שְׁבֹן בְּנֶךְ יְהִיָּה מִקְרִיב בְּשַׁבָּת.
מִיָּין?
מִמָּה שְׁקִרְאוּ בְּעֵינֵי¹⁷⁴, 'בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, נָשִׂיא לְבָנֵי אֶפְרַיִם'. עד כאן.
והקשה על כך הרב חיד"א¹⁷⁵ -

¹⁶⁷ סנהדרין, צב' ע"ב.

¹⁶⁸ בראשית, מג' - טז'.

¹⁶⁹ ראש השנה, טז' ע"ב.

¹⁷⁰ בראשית רבה, פרשה צב', ד'.

¹⁷¹ בראשית, מג' - טז'.

¹⁷² שמות, טז' - ה'.

¹⁷³ מדרש תנחומא, (פרשת "נשא", אות כח').

¹⁷⁴ במדבר, ז' - מח'.

שהרי, כמה מצוות עשה יוסף, ומדוע דווקא על זה ניתן לו שכרו?

ותירץ -

שבמעשה זה, יש יתרון,

שביקש בזה, לרמוז לַאֲחִיו, שיהיה להם כפרה על החטא שמכרוהו, על ידי שמירת שבת.

ועל כן, רצה ה' את מעשיו.

ולכן, משה רבינו ע"ה, השתדל על תקנת יום השבת לישראל, במצרים, אצל פרעה¹⁷⁶,

כי ידע, שלא יוכלו לצאת משיעבודם, עד שיכפרו על חטא מכירת יוסף, והכפרה, תהא על ידי שמירת שבת קודש. עד כאן.

גם נודע, כי נשמת יוסף הצדיק ע"ה, היא נשמת אדם הראשון¹⁷⁷,

ולכן, שופריה, ואיקונין שלו, כשל אביו - שהיה גלגול אדם הראשון¹⁷⁸.

וזה, סוד ירידתו למצרים, עלילת אשת אדוניו, ושיבתו בבית האסורים.

ובמדרש¹⁷⁹, איתא -

שכשפגש אדם הראשון את קין, ושאלו: מה נעשה בדינך?

השיבו: עשיתי תשובה, ונתכפר לי.

אמר אדם: כך כוחה של תשובה!?

פתח ואמר¹⁸⁰: 'מִזְמוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת'. עד כאן.

¹⁷⁵ בספרו הקדוש "פני דוד", (פרשת "ואתחנן", אות יב).

¹⁷⁶ שמות רבה, פרשה א', כח'.

¹⁷⁷ "שער הגלגולים", (הקדמה לב).

ועיין עוד במה שנתבאר לעיל באות ג'.

¹⁷⁸ וכמו שנתבאר לעיל באותיות ב'-ג'.

¹⁷⁹ בראשית רבה, פרשה כב', כח'.

וקשה -

מה כוונתו, באומרו, כך כוחה של תשובה?

וכי לא ידע זאת אדם, בחכמתו הנפלאה, שכל רזי תורה היו גלויים לו?

אלא, נראה לבאר -

שאדם הראשון אמר, הרי קיימא לן¹⁸¹, היכי דמי בעל תשובה? - באותו פרק, באותה אשה, באותו מקום.

וכשראה, שבכוח שמירת שבת, אפשר לתקן הכל, כתשובת המשקל,

הבין, שזה טעם שנברא בערב שבת, שהוא זמן כפרתו ומקום כפרתו.

ומעתה, מובן -

שהשומר שבת כהלכתו, מוחלים לו כל עוונותיו¹⁸², שהיא שקולה כנגד כל התורה¹⁸³.

אחר כך, ראיתי, להרב יצחק שרים, בספרו 'ליקוטים מפרדס'¹⁸⁴, שפירש גם בדרך זאת.

ודע, כי כתבו המקובלים¹⁸⁵ -

כי בכוח קבלת שבת, נכרתת מלכות עשיו וישמעאל.

ולכן, אנו אומרים בקבלת שבת: 'הַתְּעוּרִי מֵעֶפֶר קוֹמִי וכו'', שהיא עת הגאולה.

וכמו כן, אומרים: 'הַתְּעוּרִי, הַתְּעוּרִי ... כְּמִשׁוֹשׁ חֶתָּן עַל פִּלָּה'.

ח. כתב ה"זוהר הקדוש"¹⁸⁶:

¹⁸⁰ תהילים, צב' - א'.

¹⁸¹ יומא, פו' ע"ב.

¹⁸² שבת, קיח' ע"ב.

¹⁸³ שמות רבה, פרשה כה', יב'.

¹⁸⁴ פרשת "ויקהל", דרוש טו'.

¹⁸⁵ "דבר בעתו", (חלק א', יום שבת קודש, דף עח' ע"א. ועוד).

"וּבִשְׁתֵּי מָאָה שָׁנִין לְשִׁתִּיתָאָה, יִתְפַּתְּחוּן תַּרְעֵי דְחֻכְמָתָא לְעִילָא, וּמְבוּעֵי דְחֻכְמָתָא לְתַתָּא, וְיִתְתַּקֵּן עֲלֵמָא לְאַעְלָא בְּשִׁבְעָאָה, כְּבַר נָשׁ, דְּמִתְתַּקֵּן בְּיוֹמָא שִׁתִּיתָאָה מְכִי עָרַב שְׁמָשָׁא, לְאַעְלָא בְּשִׁבְתָּא, אוּף הָכִי נָמִי.

וְסִימְנִידָּ¹⁸⁷, 'בְּשִׁנְתֵּי שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְחֵי נַח, בְּחֻדְשׁ הַשְּׁנִי, בְּשִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם לְחֻדְשׁ, בְּיוֹם הַזֶּה, נִבְקְעוּ כָּל מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתָּחוּ'¹⁸⁸.
ויעויין בדברי הגה"ק בעל "בן לאשרי - ברכה משולשת" זיע"א¹⁸⁹ :
"ידוע, שבזוהר הקדוש¹⁹⁰, החמיר מאוד בעוון המר הזה,
אבל, הצדיקים אמרו¹⁹¹, שמשנת תר' ואילך, מועיל תשובה גם על זה.
וזה הרמז בדברי הזוהר הקדוש הנ"ל¹⁹², 'וּבִשְׁתֵּי מָאָה שָׁנִין לְשִׁתִּיתָאָה, יִתְפַּתְּחוּן תַּרְעֵי דְחֻכְמָתָא לְעִילָא',
דפגם זה, בם מן המוח,

¹⁸⁶ חלק א', דף קיז' ע"א.

¹⁸⁷ בראשית, ז' - יא'.

¹⁸⁸ ותרגום דבריו הקדושים:

וּבִשְׁשׁ מֵאוֹת שָׁנִים לְאַלְף הַשְּׁשִׁי, יִפְתָּחוּ שַׁעְרֵי הַחֻכְמָה לְמַעְלָה, וּמַעְיָנוֹת שֶׁל חֻכְמָה לְמַטָּה, וְיִתְתַּקֵּן הָעוֹלָם לְהַכְנִס לְשִׁבְעִי,

כִּמּוֹ בְּן אָדָם שֶׁמִּתְקֵן בְּיוֹם שִׁשִּׁי מִכְשָׁמְעִירֵיב הַשָּׁמֶשׁ, לְהַכְנִס לְשִׁבְתָּ,

אף כך גם.

וְסִימְנִי לְדַבֵּר (בראשית, ז' - יא'), 'בְּשִׁנְתֵּי שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְחֵי נַח ... נִבְקְעוּ כָּל מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם רַבָּה'.

¹⁸⁹ בפרשתן, עמוד קיג'.

¹⁹⁰ חלק א', דף סב' ע"א.

חלק א', דף ריט' ע"ב.

¹⁹¹ "חידושי הרי"ם" על התורה, (ערך קדושה).

¹⁹² חלק א', דף קיז' ע"א.

וכל זמן דלא היו פתוחות שערי החכמה, לא היה אפשר לתקן.
ומובן, דכשהתיקון על ידי החכמה, העיקר הוא להעמיק בחכמת תורתינו
הקדושה.

וזהו שאמר ¹⁹³, 'וְהָיָה' - שמחה,

שמפקח את הדעת, לתורתינו הקדושה.

כאומרם ז"ל ¹⁹⁴, קודם הלימוד מילתא דבדיחותא, ובדחי רבנן.

ועל פי זה, ביאר רבינו זיע"א, את מאמר הכתוב בפרשתן ¹⁹⁵, "וְהָיָה לְפָנֶיךָ עָרֵב
יְרַחֵץ בַּמַּיִם, וְכָבֹא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל תוֹךְ הַמִּחְנֶה":

"וְהָיָה לְפָנֶיךָ - על ידי זה, נעקרה ונפנה הקליפה, שעשקו הטיפות לניצוצות
הקדושה.

לְפָנֶיךָ עָרֵב' - והיא הנקראת גם כן 'עָרֵב',

כמבואר בבראשית רבה ¹⁹⁶, על מאמר הכתוב ¹⁹⁷, 'וְהָיָה עָרֵב' - אלו מעשיהן של
רשעים,

וכלשון המשנה ¹⁹⁸, העובר עבירה אחת, קונה לו קטיגור אחד.

והיות וזאת הקליפה נקראת 'לָלֶה', נתבטלה על ידי שמחה של מצווה.

'יְרַחֵץ בַּמַּיִם' - היינו, ירחץ את הפגמים, במים טהורים של תורתנו הקדושה,

כמבואר בתענית ^{199 200}, דתורתנו הקדושה נמשלה למים.

¹⁹³ בראשית רבה, פרשה מב, ד'.

פסיקתא זוטרתא (פרשת "ואתחנן", דף יא' ע"ב, ד"ה "והיה כי יביאך". פרשת "כי תבוא", דף מז' ע"א, ד"ה "והיה").

¹⁹⁴ שבת, ל' ע"ב.

¹⁹⁵ דברים, כג' - יב'.

¹⁹⁶ פרשה ג', ח'.

¹⁹⁷ בראשית, א' - ה'.

¹⁹⁸ אבות, פ"ד מ"א.

'וכבא' - הוא בגימטריא כ"ו, שהוא שם הקדוש הוי"ה, שהוא אב החכמה, והיינו, שעל ידי חכמת התורה שלמד, יתוקן כל הפגמים שפגם, בשם הקדוש הוי"ה.

'השמש' - הוא בגימטריא תל"ח, שהוא שם הקדוש הוי"ה, שהוא אב החכמה, והיינו, שעל ידי זה, השכינה הקדושה שהיא ה' תתאה²⁰¹, תתרומם עם הניצוצות הקדושות.

'יבא אל תוך המִּחְנֶה' - היינו, מחנה הקדושה, להתפאר קדם מלכא, חמי, במאי ברא אֶתִּינָא לְקַמָּךְ²⁰².
ובסוף דבריו, כתב רבינו זיע"א:
"יהי רצון, שיסכים ה' לזה,

ואם לא, חלילה וחס, אני מבטל כל החידוש, ויהא כלא כתוב".
והנה, על מאמר הכתוב²⁰³, "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים, אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ", כתב הגה"ק רבינו חיים סינאוני זיע"א²⁰⁴:

שנוטריקון המילה "בְּרֵאשִׁית", היא, אותיות "שֶׁב-יִרְאֶת",
והנה, המילה "יִרְאֶת", עולה בגימטריא 611,
וכמו כן, המילה "תִּזְרֶה", עולה בגימטריא 611.

¹⁹⁹ ז' ע"א.

²⁰⁰ בבא קמא, יז' ע"א.

בבא קמא, פב' ע"א.

עבודה זרה, ה' ע"ב.

²⁰¹ "זוהר הקדוש", (חלק א', דף צג' ע"א).

²⁰² "זוהר הקדוש", (חלק ג', דף יג' ע"א).

²⁰³ בראשית, א' - א'.

²⁰⁴ בספרו הקדוש "עטרת תפארת" (בראשית, א' - א').

ללמדך, שהרוצה לשוב בתשובה שלימה על חטאיו, ולהיות ירא שמיים,

צריך לעסוק בתורה הקדושה, אשר היא מכפרת על כל עוונותיו.

ובטעם הדבר, שגדול כוח התורה משאר המצוות, להכניע את היצר הרע, כתב גאון
עוזינו - הרב חיד"א זיע"א²⁰⁵ :

"דע, כי בשעה שאכל אדם הראשון מעץ הדעת, נהנו כל אבריו, חוץ מן הקנה,

לפי שלא דיבר בעת האוכל.

אבל, חוה אמנו, דברה בעת אכילתה²⁰⁶, ופגמה אפילו הקנה שלה.

ואפשר, אני אומר -

כי למה הנשים אינם בכלל לימוד התורה, כיוון שהקנה שלהם חס ושלוש פגום,
כידוע מדבריו ז"ל.

אבל האנשים, אשר לפני הש"ס הם נגשים, נאה ויאה להו לימוד התורה, כי
הקנה שלהם אינו פגום."

וביאר בזה מהר"י קורין זיע"א²⁰⁷, רבו של הגה"ק רבי חיים סינאוני זיע"א:

דהנה, אמרו רבותינו ז"ל²⁰⁸, "אם פגע בך מנוול זה, משכהו לבית המדרש",

והנה, "מנוול", עולה בגימטריא 132,

והיצר הרע, אשר הוא "סמאל", עולה בגימטריא 132 - עם הכולל.

²⁰⁵ בספרו הקדוש "דברים אחדים", דרוש יג',

וכמו כן, בספרו הקדוש "דבש לפי", מערכת ש', אות ו'.

²⁰⁶ שאמרה לאדם הראשון לאכול,

וכמאמר הכתוב (בראשית, ג' - ז'):

"וְלֹאֲדָם אָמַר, כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ, וְתֹאכַל מִן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ, לֵאמֹר, לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ, אֲרוּרָה הָאֲדָמָה
בְּעִבְרָךָ, בְּעֶצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ."

²⁰⁷ בספרו הקדוש "מחמדי שמים", ח"ב, עמודים שכו'-שכז'.

²⁰⁸ קידושין, ל' ע"ב.

ללמדך, שהיות והאדם שייך בדברי התורה הקדושה, מחמת שלא פגם את הקנה שלו,

ממילא, כאשר יפגע בו ה"מנוול" שהוא היצר הרע, התיקון היחיד שיש לעשות עמו, הוא, למושכו לבית המדרש -

על ידי עסק התורה הקדושה, בקדושתה ובטהרתה.

ובעומק העניין, כתב הגה"ק בעל "אגלי טל" זיע"א²⁰⁹, משמו של אביו הגה"ק בעל "אגודת אזוב" זיע"א:

שעל חטאים של שז"ל ו-פגם הברית, אין מועילה תשובה רגילה.

שכן, תשובה על חטאים רגילים, נעשית על ידי ליבו של האדם,

וכמאמר הכתוב²¹⁰, "הַשִּׁמּוֹן לֵב הָעַם הַזֶּה, וְאַזְנוֹ הַכֶּבֶד, וְעֵינָיו הַשֹּׁשׁ, כִּי יִרְאֶה בְּעֵינָיו, וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמָע, וּלְבָבוֹ יִבִּין, וְשֵׁב וּרְפָא לוֹ".

ומה שאין כן, בעניין חטאים של שז"ל ו-פגם הברית,

הבאים מן קלקול המוח, ואינם תלויים בקלקול הלב.

ולפיכך, התיקון לחטאים אלו, נעשה, אך ורק על ידי יגיעת המוח - של לימוד התורה הקדושה, ובכך מתקיימת טהרתו.

ומעתה, נשכיל ונבין, את דבריו הקדושים של אדונינו הרמב"ם זיע"א²¹¹:

"גְּדוּלָה מְכֹל זֹאת אָמְרוּ, יִפְנֶה עֲצָמוֹ וּמַחְשַׁבְתּוֹ לְדַבְּרֵי תוֹרָה, וְיִרְחִיב דַּעְתּוֹ בְּחֻקֵּי הַחֻקִּים,

שֶׁאֵין מַחְשַׁבֶּת עֲרִיזוֹת מִתְגַּבֶּרֶת, אֶלָּא, בְּלֵב פָּנוּי מִן הַחֻקִּים".

והנה, ידועים ומפורסמים, דברי רבותינו זיע"א, בגודל מעלת לימוד המשניות, כתיקון לפגם הברית. וכדלהלן:

א. כתב גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א²¹²:

²⁰⁹ בהקדמתו לספרו.

²¹⁰ ישעיה, ו' - י'.

²¹¹ פכ"ב מהלכות איסורי ביאה הכ"א.

"יזהר לקבוע לימודו בלילה, במשניות או בזוהר, או שניהם כאחד טובים.

משנה, אותיות נשמה.

וכשקורא סדר זרעים - יכווין לתקן אשר פגם במאכלות אסורות, ובברכות לבטלה, וכיוצא.

וכשקורא סדר מועד - יכווין לתקן אשר חטא בחילול שבת וימים טובים.

וכשקורא סדר נשים - **יכווין לתקן מה שפגם בעריות**, ובשבועות ונדרים.

וכשקורא סדר נזיקין - יכווין לתקן מה שחטא ל-ה', במה שהזיק לחבירו, כי ההזיק עצמו בעי לשלומי.

וכשקורא סדר קודשים - יכווין לתקן נשמתו הקדושה אשר הוציאה לחולין, ואשר לא נזהר בשחיטה ובדיקה, ולחיוב כרת, ולתפילות בלא כוונה.

וכשקורא סדר טהרות - **יכווין לתקן מה שפגם בנידה וקרי** ונטילת ידים".

ב. כתב הגה"ק רבינו חיים פלאג'י זיע"א²¹³ :

"וסמא דכולא, היא התורה²¹⁴,

שלומד האדם בחיים חיותו, יום ולילה לא ישובת, ובפרט קודם שכיבה וכו'.

ומה גם, אם לומד משנה, אותיות נשמה,

כי בזה מוציא לאור, כל הנשמות שנישבו בתוך עמקי הקליפות.

ונראה טעם פשוט לזה -

כי כיוון שהתורה נקראת ברית, כמו שדרשו רבותינו ז"ל²¹⁵, על הפסוק²¹⁶, 'אם לא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה וכו',

²¹² בספרו הקדוש "מורה באצבע" (סימן ב', אותיות מ'-מא').

²¹³ בספרו הקדוש "תוכחת חיים" (פרשת "שמות").

²¹⁴ היינו:

שהרפואה לכל חטאיו של האדם, היא באמצעות לימוד התורה הקדושה.

²¹⁵ שבת, לג' ע"א.

אם כן, מהאי טעמא גופיה, התורה מכפרת על עוון פגם הברית.
וגם אם נתחייב מיתה על ידי חטא זה, התורה נותנת לו חיים,
כי גדולה תורה, שהיא נותנת חיים לעושה, בעולם הזה ובעולם הבא²¹⁷,
שנאמר²¹⁸, 'כִּי חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם, וְלִכְל בְּשָׂרוֹ מִרְפָּא' ".
עוד מצינו בגודל מעלת לימוד המשניות, לדרשתם של רבותינו ז"ל, על מאמר
הכתוב²¹⁹, 'גַּם כִּי יִתְּנוּ בְּגוֹזִים, עֵתָה אֶקְבְּצֶם, וְיִחְלוּ מַעַט, מִמַּשָּׂא מֶלֶךְ שָׁרִים':
"אי תנו כולהו, עתה אקבצם"²²⁰,
"אֵין כָּל הַגְּלִיּוֹת הִלְלוּ מִתְּפִנְסוֹת, אֶלָּא בְּזָכוֹת מְשֻׁנּוֹת"²²¹.
והנה, כבר נתבאר לעיל²²², שדברי לשון הרע ושקר, המביאים לידי פגם הברית,
הינם מבחינת הגאווה. ותיקונם, הוא על ידי מידת הענווה,
ועתה, כאשר נתבאר לנו, שדברי התורה הקדושה, הם עיקר התיקון של פגם
הברית, יתבארו הדברים כמין חומר:
שכן, דברי התורה הקדושה מתקיימים, רק במי שְׁמֻשִּׁים את עצמו כמדבר²²³,
וכמים²²⁴, והיינו תכלית מידת הענווה.

²¹⁶ ירמיה, לג' - כה'.

²¹⁷ אבות, פ"ו מ"ז.

²¹⁸ משלי, ד' - כב'.

²¹⁹ הושע, ח' - י'.

²²⁰ בבא בתרא, ח' ע"א.

²²¹ ויקרא רבה, פרשה ז', ג'.

²²² באותיות ד'-ה'-ו'.

²²³ עירובין, נד' ע"א.

נדרים, נה' ע"א.

²²⁴ תענית, ז' ע"א.

ט. כתב הגה"ק רבינו בנימין הכהן ויטלי זיע"א²²⁵, ששמע "מאדם גדול"²²⁶ - והוא הגה"ק רבינו יהודה הכהן זיע"א²²⁸, שאמר לו משמו של המקובל האלוקי הגה"ק רבינו יהודה חביליו זיע"א²²⁹, שהיה אומר משמו של המקובל האלוקי הגה"ק רבינו משה קורדובירו זיע"א:

"שמתחילת בריאתו של עולם, היו ראויים הימים להיות מ-כ"ח שעות לכל אחד. ולהיות שהיו ששת ימים שווים, ולא היה להם מושל וקצין, ביקשו מהקדוש ברוך הוא: שיתן להם, מלך גדול על כולם. ואמר להם²³⁰ -

רצונכם שאתן לכם יום אחד שיהא לכם מלך?

צריך שתגדלוהו משלכם, ותתנו לו ד' שעות מכל יום, ובזה יהיה לו שליטה עליכם.

והוא השבת!

שנתנו לו ששת ימי המעשה כל אחד ד' שעות, הרי כד' שעות של יום השבת". והנה, במאמר הכתוב²³¹, "גְּלָמִי רָאוּ עֵינַיָּךְ, וְעַל סִפְרָךְ כָּלָם יִכְתְּבוּ, יָמִים יִצְרוּ, וְלוֹ אֶחָד בָּהֶם", יש קרי וכתוב:

²²⁵ בספרו הקדוש "גבול בנימין", (מהדורה חדשה, חלק ב', דרוש ה' - ודרוש שני לשבת הגדול).

²²⁶ חתנו של הגה"ק רבינו משה זכות זיע"א, וחותנו של הגה"ק רבינו ישעיהו מרדכי באסאן זיע"א.

²²⁷ כך הוא תוארו, על ידי רבינו זיע"א.

²²⁸ הגה"ק רבינו אריה יהודה לייב כהן זיע"א, הוציא לאור עולם את כתבי אביו הגה"ק רבינו אפרים הכהן זיע"א, מחבר הספר שו"ת "שער אפרים".

²²⁹ ראש הישיבה בחברון, ותלמידו של הגה"ק רבינו בנימין הלוי זיע"א - שהיה מגורי האר"י (ויש הטוענים שהוא מחבר הספר "חמדת ימים").

²³⁰ היינו:

הקדוש ברוך הוא, השיב לטענתם של ששת ימי המעשה.

²³¹ תהילים, קלט' - טז'.

הקרי, הוא "ימים יצרו, ולו אחד בָּהֶם",

והכתיב, הוא "ימים יצרו, ולא אחד בָּהֶם".

והנה, ידועים ומפורסמים דברי רשב"י זיע"א ²³², שכנסת ישראל היא בן הזוג של השבת, וכדלהלן:

"אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם -

לכלן יש בן זוג, ולי אין בן זוג.

אמר לה הקדוש ברוך הוא -

כנסת ישראל, היא בן זוגך".

ובעומק העניין, ביאר הגה"ק רבינו בנימין הכהן ויטלי זיע"א ²³³, את מאמר הכתוב ²³⁴, במאמר הכתוב ²³⁵, "גלמי ראו עיניך, ועל ספרך כלם יכתבו, ימים יצרו, ולו אחד בָּהֶם":

"ימים יצרו", כאשר יצר הבורא ית"ש את הימים, בעת בריאת העולם,

"ולא אחד בָּהֶם" ²³⁶ אחד בָּהֶם, לא היו ימים שלא היה להם בן זוג.

ברם, כאשר ביקשו הימים מלך עליהם, וכל אחד מן הימים תרם ד' שעות מחלקו, ונברא יום השבת,

אזי, "ולו ²³⁷ אחד בָּהֶם", והיינו, שיום אחד בבריאה - יום השבת, היה ללא בן זוג.

והנה, בעניין הקרי והכתיב הנזכרים לעיל, יעויין בדברי רבותינו ז"ל ²³⁸, שדרשו בזה:

²³² בראשית רבה, פרשה יא', ח'.

²³³ בספרו הקדוש "גבול בנימין", (מהדורה חדשה, חלק ב', דרוש ה' - ודרוש שני לשבת הגדול).

²³⁴ תהילים, קלט' - טז'.

²³⁵ תהילים, קלט' - טז'.

²³⁶ כפי הכתיב שבפסוק.

²³⁷ כפי הקרי שבפסוק.

"זה יום שבת לישראל".

ובביאור העניין, כתב הגה"ק בעל "באר משה" זיע"א ²³⁹ :

"היינו, שעל ידי השבת, ניתן צורה בימי החול, כשם שהנשמה נותנת כוח לגוף.

ונתינת הצורה, תלויה בזכירה.

ולכן, הכתיב, הוא "לֹא", לפי שאין יום השבת דומה בכלל לשאר ימים, שהם החומר והוא הצורה,

אבל הקרי, הוא "לֹו", שעל ידי השבת, יש קשר גם לימי המעשה עמו".

ודבריו הקדושים, יתבארו ויתבררו כמין חומר, על פי דבריו הנזכרים לעיל, של הגה"ק רבינו בנימין הכהן ויטלי זיע"א ²⁴⁰ :

"ולכן, הכתיב, הוא "לֹא", לפי שאין יום השבת דומה בכלל לשאר ימים, שהם החומר והוא הצורה" ²⁴¹ : שכן, יום השבת, לא נוצר כ-ו' ימי המעשה.

אבל הקרי, הוא "לֹו", שעל ידי השבת, יש קשר גם לימי המעשה עמו" ²⁴² : שכן, כאשר ימי המעשה המליכו את השבת עליהם, ותרמו מחלקם בעבור השבת, אזי השבת היא "הלב המולך על ששת ימי המעשה".

והנה, בטעם דבריו הקדושים של רשב"י זיע"א, הנ"ל ²⁴³ , "כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הִיא בֶן זִנְיָ", ביאר אדונינו הגר"א זיע"א :

שביום השבת, שְׁבֵת הקדוש ברוך הוא מכל מלאכתו, וכמאמר הכתוב ²⁴⁴ , "שְׁבֵת וַיִּנְפָשׁ".

²³⁸ תנא דבי אליהו, (רבה, פרק א').

²³⁹ בפרשתן, עמודים תקעב'-תקעג'.

²⁴⁰ בספרו הקדוש "גבול בנימין", (מהדורה חדשה, חלק ב', דרוש ה' - ודרוש שני לשבת הגדול).

²⁴¹ לשונו הקדוש של הגה"ק בעל "באר משה" זיע"א.

²⁴² לשונו הקדוש של הגה"ק בעל "באר משה" זיע"א.

²⁴³ בראשית רבה, פרשה יא', ח'.

²⁴⁴ שמות, לא' - יז'.

ומשכך, כאשר נצטוו עם ישראל לשבות ממלאכתם ביום השבת, הרי הם פנויים ממלאכתם,

וממילא, הם מגדילים באותו היום את לימוד התורה שלהם,

וכמאמרם ז"ל²⁴⁵, "לא ניתנו שבתות וימים טובים - אלא לעסוק בהן בדברי תורה".

ולפיכך: רק הם, יכולים להיות בני הזוג של יום השבת, שכן, אז זיווגם שלם ביותר.

והנה, על מאמר הכתוב בפרשת "תרומה"²⁴⁶, "ידבר אל בני ישראל, ויקחו לי תרומה, מאת כל איש אשר ידבנו לבו, תקחו את תרומתי", כתב "בעל הטורים" זיע"א:

"תְּרוּמָה - אותיות מ' תורה,

שהתורה שניתנה ל-מ' יום, הוא לאוכלי תרומה²⁴⁷.

כההיא דאמרין²⁴⁸, 'לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, שניה לה לאוכלי תרומה'.

וזהו, ויקחו לי - לשמי²⁴⁹, שכל מי שעוסק בתורה, כאילו לוקח לי,

שאין לו להקדוש ברוך הוא בעולם, אלא ד' אמות של הלכה בלבד²⁵⁰.

וכתב על זה, הגה"ק רבי משה יחיאל הלוי אפשטיין זיע"א מאו"רוב²⁵¹:

"הנה, הרמז של מ' תורה, הוא בזוהר הקדוש²⁵²: 'תרומה' - תורה מ', וכן בתיקוני הזוהר²⁵³.

²⁴⁵ תלמוד ירושלמי, מסכת שבת, פט"ו ה"ג.

²⁴⁶ שמות, כה' - ב'.

²⁴⁷ מכילתא דרשב"י, (שמות, יג' - יז' טז' - ד').

²⁴⁸ מכילתא דרשב"י, (שמות, יג' - יז' טז' - ד').

²⁴⁹ רש"י, (שמות, כה' - ב').

²⁵⁰ ברכות, ח' ע"א.

²⁵¹ בספרו הקדוש "באר משה" על פרשת (עמודים תשנ"ט-תשס').

ושומא עלינו להבין -

ומה בכך שניתנה התורה ל-מ' יום?

ואיזו מעלה וחשיבות יש בדבר?

אומנם, מצינו ²⁵⁴ : 'הוצרך משה ארבעים יום לתורה שבעל פה ללמדה, בגין דההוא דרגא ארבעין אקרי,

ולכך, אמר ²⁵⁵ , 'ויהי שם עם ה', ארבעים יום וארבעים לילה', דאתחברו תורה שכתב ותורה שבעל פה,

ולכך, הוצרך להזכיר ולפרט ארבעים יום וארבעים לילה'.

נמצא, שהרמז תורה - מ', מורה על חיבור תורה שבכתב עם תורה שבעל פה,

וזוהי הסמיכות לפרשה הקודמת - 'משפטים' ²⁵⁶ , המסתיימת, ב-'ויבא משה בתוך הקען, ויעל אל הקר, ויהי משה בקר ארבעים יום וארבעים לילה',

שהרי, יום ולילה, רומזים לתורה שבכתב ותורה שבעל פה ²⁵⁷ .

ודע, כי בשעה שנצטוו ישראל על תרומת המשכן, רמז להם הקדוש ברוך הוא -

שאפילו בשעה שלא יהיה משכן ומקדש, יש בכוחו של איש ישראל, לעשות בעצמו משכן ומקדש ב-ד' אמות של הלכה,

שהרי, בית המקדש נבנה על הר המוריה, שאמרו עליו ²⁵⁸ - הר שיצא ממנה הוראה לישראל, ופירש רש"י - שנאמר ²⁵⁹ , 'כי מציון תצא תורה'.

²⁵² חלק ג', דף קעט' ע"א.

²⁵³ דף לא' ע"ב.

²⁵⁴ "זוהר חדש", פרשתן, מאמר "ארבעים יום וארבעים לילה", דף מב' ע"א.

²⁵⁵ שמות, לד' - כח'.

²⁵⁶ שמות, כד' - יח'.

²⁵⁷ ועיין עוד במדרש תנחומא, לפרשת "כי תשא", אות כח'.

²⁵⁸ תענית, טז' ע"א.

²⁵⁹ ישעיה, ב' - ג'.

וכן אמרו במשכן ²⁶⁰ -

'אתה מוצא, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה עשה המשכן, בא ואמר
לבצלאל,

אמר לו ²⁶¹, מהו המשכן הזה?

אמר לו ²⁶², שישרה הקדוש ברוך הוא שכינתו בתוכו, ומלמד לישראל תורה.

וכמו שמצינו ²⁶³ -

'מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו, אלא ארבע אמות
של הלכה, בלבד'.

ברם, תנאי אחד יש בדבר -

יניקחו לי - לשמי ²⁶⁴,

שהן המקדש צריך להיות לשם ה', כדכתיב ²⁶⁵, 'ונאבנה הבית, לשם ה' אלקי
ישראל',

וכן לימוד התורה, חייב להיות לשמו יתברך, כמו שדרשו רבותינו ז"ל ²⁶⁶, על
מאמר הכתוב ²⁶⁷, 'ובכל מקום מקטר מגש לשמי' - אלו תלמידי חכמים,
העוסקים בתורה בכל מקום, מעלה אני עליהם, כאילו מקטירין ומגישין לשמי,

²⁶⁰ שמות רבה, פרשה נ', ב'.

²⁶¹ היינו:

בצלאל למשה רע"ה.

²⁶² היינו:

משה רע"ה לבצלאל.

²⁶³ ברכות, ח' ע"א.

²⁶⁴ רש"י, (שמות, כה' - ב').

²⁶⁵ מלכים א', ח' - כ'.

²⁶⁶ מנחות, קי' ע"א.

²⁶⁷ מלאכי, א' - יא'.

וכן אמרו ²⁶⁸ - ומניין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו, שנאמר ²⁶⁹,
'בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת שְׁמִי, אָבֹא אֵלָיְךָ וּבִרְכָתִיךָ, וּפִירֵשׁ רִשְׁיִי - אֲשֶׁר
יִזְכֵּר שְׁמִי, עַל מִצְוֹתַי וּדְבָרַי,
והיינו, שבלימוד התורה לשמה, בונה האדם את בית ה', באמצעות ד' אמות של
הלכה.

וכשם שקניין התורה תלוי בענווה, כך גם 'יִיָּקְחוּ לִי' - אותי, להשרות את שכינתו
יתברך, באמצעות ד' אמות של הלכה, הוא רק על ידי מידת הענווה,
וכמו שדרשו רבותינו ז"ל ²⁷⁰, על מאמר הכתוב ²⁷¹, 'כִּי כֹה אָמַר יְהוָה, שְׂכֵן עַד
וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ, מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכֹּן, וְאֵת דָּפָא וּשְׁפַל רוּחַ, לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים
וּלְהַחֲיוֹת לֵב נְדָפָאִים' - אֲנִי אֵת דָּפָא, כִּי חֲלִילָה וְחַס בְּגִאוּוָה, אֵין אֲנִי וְהוּא יִכּוּלִין
לדור,

ולכן, 'יִיָּקְחוּ לִי' - לשמי ²⁷², היינו, ללא כל פניות שיסודם במידת הגאווה, אלא,
אז ורק בשלימות מידת הענווה".
וממוצא הדברים, נשכיל ונבין:

כי בכוחה של "שבת קודש", יחד עם לימוד התורה הקדושה ושמירת הלשון -
בכל ימות השבוע בכלל וביום שבת קודש בפרט,
להביא את האדם, לידי הכנעה שלימה, ולידי תיקון חטאו של אדם הראשון.
ובפרט, שיצירת השבת, באה מתרומה, ותרומה הינה ביטוי גדול להכנעה
ולענווה.

²⁶⁸ ברכות, ו' ע"א.

²⁶⁹ שמות, כ' - כ'.

²⁷⁰ סוטה, ה' ע"א.

²⁷¹ ישעיה, נ"ז - טו'.

²⁷² רש"י, (שמות, כה' - ב').

ואזי, אותה התורה הקדושה שניתנה לארבעים יום, בבחינת "ארבעים יום קודם יצירת הולד"²⁷³, הופכת לבריה חדשה, "וּמְגַדְלָתוֹ וּמְרֻמָּמָתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים"²⁷⁴.

זאת תורת העול"ה:

א. טעם הדבר, שמצוות "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ"²⁷⁵, מְכַנֶּנֶת כנגד מצוות "לֹא תַעֲנֶה בְרַעַד עַד שֶׁקָּר"²⁷⁶, וכמו שנתבאר לעיל²⁷⁷:

ללמדך, שהא בהא תליא,

שכן, כבר נתבאר לנו כמין חומר, שדברי שקר מביאים את האדם לידי פגם הברית²⁷⁸, ויום שבת קודש מכפר על פגם זה²⁷⁹.

ב. יום שבת קודש מכפר על חטא מכירת יוסף הצדיק ע"ה²⁸⁰, שהיה שומר פיו ולשונו²⁸¹, ותיקן בכך את חטאו של אדם הראשון.

ג. בעת הקידוש, צריך האדם להרהר בתשובה²⁸²,

כיוון שבכוחה של שבת קודש, בצירוף התורה הקדושה ושמירת הלשון, להביא את האדם לבחינת בריה חדשה בשלימות ההכנעה והענווה²⁸³.

²⁷³ סוטה, ב' ע"א.

סנהדרין, כב' ע"א.

²⁷⁴ מסכת אבות, פרק ו' משנה א'.

²⁷⁵ שמות, כ' - ז'.

²⁷⁶ שמות, כ' - יב'.

²⁷⁷ באות א'.

²⁷⁸ וכמו שנתבאר לעיל באות ו'.

²⁷⁹ וכמו שנתבאר לעיל באותיות ז'-ח'-ט'.

²⁸⁰ וכמו שנתבאר לעיל באות ז'.

²⁸¹ וכמו שנתבאר לעיל באות ז'.

²⁸² וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

ד. מטעם זה, נעשה הקידוש על היין :
וכדעת רבי מאיר ²⁸⁴, שעץ הדעת היה גפן.
וכמבואר בדברי רבותינו ז"ל ²⁸⁵, שחווה סחטה את אותם הענבים, ונתנה לאדם הראשון.
וביאר בזה הגה"ק רבינו מרדכי הכהן זיע"א ²⁸⁶ :
שאלמלא שאדם הראשון, לא היה שותה מאותו היין קודם השבת, היה מותר לו הדבר על פי דין ביום השבת,
ולכך, נעשה הקידוש על היין בערב שבת, לתקן את חטאו בקדושה ובטהרה.
ומעתה, נשכיל ונבין :
עד כמה גדול כוחו של יום שבת קודש, שכמוהו כיום דין, על עיקר תיקונינו בעלמא הדין,
וכל הברכות התלויות ביום זה, גנוזות ושמורות למקיימי התיקון בשלימות.
יתן ה' יתברך, ונוכח לזה, ובבחינת "יהא חלקי עמהם". אמן.

²⁸³ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

²⁸⁴ ברכות מ' ע"א.

²⁸⁵ בראשית רבה, פרשה יט', ה'.

²⁸⁶ בספרו הקדוש "שפתי כהן", (פרשת "בראשית", ד"ה "עוד במדרש").

"וְצִתֵּיתִי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְשֵׁם"

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- הגה"צ רבי דוד מסעוד עובדיה בן אסתר זיע"א
- הגה"צ רבי חיים וואלקין בן צביה זיע"א
- הגה"צ רבי משה איבגי בן אסתר זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- צורי (צורישדי) גניש ז"ל בן יולנדה תחי'
- אפרים (אפי) ביתן בן קונפיטה ז"ל
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת מרים רמו עובדיה בת אסתר ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרליה ע"ה
- רבקה סימוני ע"ה (לבית איבגי) בת הרבנית שרה שתחי'
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבוגי) בת גרסיה ע"ה
- אריקה ביננבאוס ע"ה (לבית פינקסוביץ) בת יוסף וברטה שיחי'
- חנה אילוז בת פרחא ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה

לעילוי נשמתם הטהורה

של הקדושים אשר נרצחו על קידוש ה'

בחג "שמחת-תורה" תשפ"ד